

**Espesyal nga Kurso
sa Kahublagan
sang Mangunguma**

ESPESYAL NGA CORSO SA KAHUBLAGAN SANG MANGUNGUMA

KAUNDAN

Pauna nga Pulong sa Ikaduha nga Edisyon
Pauna nga Pulong sa Una nga Edisyon

- I. Tuman nga nagaantos ang mga mangunguma bangud sang problema sa duta
- II. Naglapnag kag naglala ang problema sa duta sa Pilipinas bangud sang pagpanglanggab kag pagpaniplang sang mga dumuluong nga manugsakop kag lokal nga agalon nga mayduta
- III. Demokratiko nga Rebolusyon sang Banwa ang makalubad sa problema sa duta sang masa nga mangunguma kag kalakip nga pyudal kag malapyudal nga pagpanghimulos sa ila.
- IV. Ang Rebolusyonaryo nga Programa sa Reporma sa Duta
- V. Ang Pungsudnon nga Katipunan sang mga Mangunguma ang rebolusyonaryo nga organisasyong masa sang mangunguma kag mamumugon sa uma sa pagsulong sang rebolusyong agraryo kag demokratiko nga rebolusyon sang banwa.

ginsalhin kag gin-edit:
ktr-panay
disyembre 1996

Pagapondohan ang kooperatiba halin sa kontribusyon ukon istak (sapi) sang mga katapu. Pagagamiton ini sa masunod:

- *pagbakal sang mga kasangkapan sa produksyon nga indi masarangan nga baklon sang isa lang ka tawo ukon pamilya;*
- *pagpakyaw sang mga sandigan nga balaklon nga igabaligya sang utay-utay sa presyo nga mas manubo sangsa nagaluntad;*
- *pagpautang sa mga katapu;*
- *pagsabat sa lain-lain nga kinahanglanon pareho sang dugang nga palangabuhian, medikal, edukasyunal kag transportasyon.*

Mangin basehan ang mga duta sang kooperatiba agud magsulong sa mas mataas nga mga lebel sang kooperasyon.

* *

Mga Apendiks:

- A. Mga Listahan
- B. *Rebolusyonaryo nga Giya sa Reporma sa Duta*
- K. *Mga Pangkabilugan nga Pagsulundan sang Organisasyon sang Makibanwahanon nga Mangunguma*
- D. *Ubay sa Pagtukod sang Demokratiko nga Gubyrno sang Banwa*

Pauna nga Pulong sa Ikaduha nga Edisyon

Ini ang ikaduha nga edisyon sang *Espesyal nga Kurso sa Kahublagan sang Mangunguma*. Pareho sa Una nga Edisyon, ginatalakay diri ang kinaiya, kasaysayan kag rebolusyonaryo nga solusyon sa problema sa duta.

Dapat matun-an ang espesyal nga kurso nga ini sang mga katapu sang mga organisasyon sang mangunguma matapos talakayon ang *Malip-ot nga Kurso sa Katilingban kag Rebolusyon nga Pilipino (MKKRP)*. Paga-unahon ang MKKRP nga amo ang nagalatag sang pangkabilugan nga balayon sang katilingban kag rebolusyon nga Pilipino agud maayo nga malugar ang pagtuon sa kahublagan sang mangunguma.

Ang kurso nga ini dapat man matun-an sang pamatan-on kag kababainhan sa kaumhan matapos matun-an ang MKKRP kag antes matun-an ang espesyal nga kurso sang ila partikular nga sektor. Sa sini, maluwas sa pangkabilugan nga paghangup sa katilingban kag rebolusyon nga Pilipino, husto nga malugar ang ila partikular nga sektor sa ginabuylugan sini nga kahublagan sang mangunguma.

Malahalon nga matun-an ang kurso nga ini sang mga mamumugon kag iban pa nga sektor sa kasyudaran agud mahangpan ang kinaiya kag kaundan sang kahublagan sang mangunguma kag ang hugot nga angtanay sang kahublagan sang mangunguma kag demokratiko nga kahublagan sa kasyudaran.

Sa pagtalakay sa kurso nga ini, himuon nga kongkreto sa kaugalingon nga inagihan sang mga tumuluon ang mga punto paagi sa mga halimbawa halin sa ila nga lugar ilabi na ang halambalanon sang kadakuon sang problema sa duta kag mga partikular nga porma sang pyudal kag malapyudal nga pagpanghimulos.

Pila sa mga pagbag-o sa kurso amo ang mga masunod:

- a. pag-apdeyt sa datos kag pagpatpat bahin sa mga kontra-mangunguma nga tikang sang rehimeng US-Aquino kag US-Ramos
- b. maathag nga paglugar sang rebolusyong agraryo sa demokratiko nga rebolusyon sang banwa
- k. paghatag sang pangkabilugan nga paglantaw bahin sa rebolusyonaryo nga programa sa reporma sa duta

Ang seksyon sa rebolusyonaryo nga reporma sa duta nagaserbi nga panugod nga sistematiko nga pagpatpat sang topiko. Matapos ang pagtuon sa espesyal nga kurso, pinakamaayo gid kon maghiwat sang tuhay nga pagtuon sa *Rebolusyonaryo nga Giya sa Reporma sa Duta (RGRD)* nga ginalakip bilang apendiks sang kurso nga ini.

Maayo kon gilayon nga isunod ang pagtuon sa *Giya sa Pagtukod sang Demokratiko nga Gubyerno sang Banwa* nga ginlakip man bilang apendiks sang kurso nga ini. Labi nga igaathag diri ang kinaiya sang gahum pangpulitika kag gubyerno sang banwa nga hulu-halintang nga ginatukod sa kaumhan.

pagsulat kag pagkwenta. Pauswagon man ang ihibalo kag ikasarang sa produksyon, administrasyon kag iban pa nga ikasarang teknikal.

- b. Magbuligay sa pamantan-on, kababainhan kag iban pa nga sektor sa pagpalapnag sang maki-masa, maki-banwahanon kag syentipiko nga kultura. Maglunsar sang mga kampanya para sa padayon nga edukasyon pangpulitika kag pang-ideolohiya kag pagpamatuk sa mga lihi kag mga pyudal kag burges nga pamensaron.
- k. Maglunsar sang mga kampanya agud mapaayo ang kahimtangan sang ikaayong lawas.
- d. Magpanguna sa pagpaayo sang relasyon sa kubay sang pumuluyo.

G. Paano magaserbi nga kooperatiba ang PKM?

Magaserbi nga kooperatiba pangunahon sang imol kag nahanunga nga mga mangunguma kag mamumugon sa uma ang organisasyon sang mangunguma sa lebel sang baryo pasaka. Igapatuman ang lain-lain nga porma sang kooperasyon sa kubay sang mga katapu agud masuportahan ang kaayuhan sang tanan, mapataas ang produksyon, mabuhinan ang gastos sa produksyon kag madula ang pagpangutang sa mga usurero.

sa duta sa baryo.

- k. Maglunsar sang mga kampanya agud mapauswag ang produksyon kag madugangan ang kita sang mga mamumugon sa uma kag imol nga mangunguma.
- d. Sa produksyon, magbulig sa iban pa nga sektor pareho sang pamatan-on kag kababainhan.

3. Sa patag sang militar:

- a. Permi magrekluta sang mga Pulang hangaway halin sa sahi sang mangunguma.
- b. Maghatag sang suporta nga materyal sa Bag-ong Hangaway sang Banwa.
- k. Upod sa milisya, magpanguna sa pagdepensa sang baryo. Maghulag sa hilikuton pangkomunikasyon, paniktik kag iban pa nga hilikuton sang hangaway sang banwa.
- d. Magtimbang sa pamilya sang mga hangaway sang BHB kag bug-os nga panahon nga aktibista.

4. Sa patag sang kultura:

- a. Maghiwat sang mga pagtuon para mapataas ang ikasarang sang masang mangunguma kag iban pa nga pumuluyo sa pagbasa,

Agud dugang nga mapauswag ang espesyal nga kurso nga ini, malipayon nga pagabatunon namon ang tanan nga saway kag suhestyon.

Pungsudnon nga Departamento sa Edukasyon-
Pangkabilugan nga Sekretaryat

Abril 1996

Pauna nga Pulong sa Una nga Edisyon

Ang Malip-ot nga Kurso Bahin sa Kahublagaan sang Mangunguma ang espesyal nga kursong masa nahanungod sa problema sa duta. Ginatalakay diri ang kinaiya, kasaysayan kag rebolusyonaryo nga solusyon sa problema sa duta.

Ini ang una nga kurso sa pagtuon sang mga katapu sang mga organisasyong masa sang mangunguma. Ginahatag man ang kurso sa mga organisasyong masa sang kababainhan kag pamatan-on sa kaumhan bangud ang mga sektor nga ini integral nga bahin sang kahublagaan sang mangunguma.

Ginatantya nga masarangan tapuson ang kurso sa sulod sang walo ka oras nga tayuyon nga pagtuon. Pwede man nga maghiwat sang duha ka sesyon nga tig-apat ka oras kada sesyon.

Pagkatapos sang espesyal nga kurso, malahalón nga masunod dayon ang pagtuon sa *Malip-ot nga Kurso sa Katilingban kag Rebolusyon nga Pilipino*. Kinahanglan ini agud mas hugot nga maangot sang mga tumuluon ang partikular nga problema sang sahi nga

mangunguma sa kabilugan nga problema sang pungsod kag sa demokratiko nga rebolusyon sang banwa. Sa pangkabilugan nga kursong masa man maditalye ang dungganon nga papel nga ginatungdan sang sahi nga mangunguma sa paghimakas batuk sa mga dumuluong kag lokal nga kaaway.

Matalupangdan nga ang espesyal nga kurso nakasentro sa pangkabilugan nga kahimtangan sang sahi nga mangunguma. Ang mga natungdan nga organo ukon yunit ang yara sa pusisyon agud paundan kag ipartikularisa ang kurso santo sa ila kahimtangan. Malahalon nga mahatagan sang partikular nga datos kag halimbawa ilabi na ang palamangkutanon bahin sa kadakuon sang problema sa duta.

Ginasuhestyon man nga magdugang sang mga talakayan sa mga pinakaulihi nga padihot sang diktadurang US-Marcos kontra sa masang mangunguma.

Bululigan naton nga pasanyugon ang kurso nga ini. Ang mga saway kag suhestyon bahin sa kurso malipayon namon nga pagabatunon.

Pungsudnon nga Buro sa Instruksyon
Septiyembre 1981

Duta nga nagaunod sang programa kag mga tikang sa rebolusyong agraryo ang ubay sang PKM sa pagpatuman sini.

- k. Maghiwat sang mga pagtuon kag maglunsar sang mga paghulag agud mapataas ang paghangup sang masang mangunguma sa mga prinsipyo sang demokratiko nga rebolusyon sang banwa.
- d. Suportahon ang mga polisiya sang demokratiko nga gubyrno sang banwa kag pangapinan ang mga kadalag-an nga naagum sang pumuluyo sa paghimakas batuk sa imperyalismo kag pyudalismo.
- e. Magbuligay sa iban nga organisasyon sang mangunguma, sang pamatan-on kag sang kabataan.

2. Sa patag sang ekonomya:

- a. Magaserbi nga kooperatiba pangunahon sang imol nga mga mangunguma kag mamumugon sa uma.
- Permi nga pauswagon sang PKM ang lain-lain nga porma sang kooperasyon pareho sang dagyaw kag hil-uhanay.
- b. Buligan ang pamilya sang mga hangaway sang banwa kag mga rebolusyonaryong martir kag pat-uron nga nagapanginpulos sila sang mga kadalag-an sang reporma

Ang tsapter sa baryo ang sandigan nga yunit sang organisasyon. Mas mataas diri ang mga organisasyon sa munisipalidad, distrito kag probinsya. Pagapilion ang mga nagapamuno nga komite sa kada lebel. Pagapat-uron sang mga komite nga kolektibo ang ila pagpamuno.

Ang pondo sang organisasyon magahalin sa butaw sang mga katapu. Kada katapu nga imol nga mangunguma ukon mamumugon sa uma magabayad sang tuigan nga butaw nga anom ka pisos (P6.00) ukon katumbas sini sa uyas. Ang kada katapu nga nahanunga nga mangunguma magabayad man sang tuigan nga butaw nga dose pisos (P12.00) ukon katumbas sini sa uyas. Igahatag ang butaw sa tsapter sa baryo pagkatapos sang anihan.

E. Ano ang mga katungdanan sang PKM?

1. Sa patag sang pulitika:

- a. Hugpungon ang imol kag nahanunga nga mga mangunguma kag mamumugon sa uma kag tanan nga mapahulag batuk sa paghari sang sahi nga agalon nga mayduta kag para sa demokratiko nga rebolusyon sang banwa.
- b. Hulu-halintang nga ipatuman ang reporma sa duta tubtub sa maksimum nga katuyuan halin sa minimum.

Ang Rebolusyonaryo nga Giya sa Reporma sa

I. Tuman nga nagaantos ang mga mangunguma bangud sang problema sa duta.

A. Ano ang problema sa duta?

Ang problema sa duta ang pinakamabug-at nga problema nga nagapaantos sa pinakamadamo nga pumuluyo sa Pilipinas -- ang masang mangunguma. Bunga ini sang pagpabilin sang pyudalismo sa Pilipinas sa diin padayon nga ginakontrol sang pila lang ka agalon nga mayduta ang malapad nga kadutaan agikultural samtang wala ukon kulang sang duta nga ginauma ang malapad nga mayorya sang masang mangunguma.

Sa pagpabilin sang pyudalismo, nagapanginpulos ang mga imperyalista kag dalagku nga burgesyia komprador. Malala nga ginahimuslan sa pyudal kag mala-pyudal nga pamaagi ang mga mangunguma.

Isa ka pungsod nga agrikultural ang Pilipinas. Sadtong 1990, sa 30,000,000 ektarya nga kadutaan sini, 6,200,000 ektarya ukon 21 porsyento na lamang ang kagulangan kag 881,000 ektarya ang indi-klasipikado nga kadutaan. Nagalab-ot sa 13,350,000 ektarya ukon 44 porsyento ang ginatamnan sang mga pananum nga lamigas (pareho sang humay kag mais), mga pananum para sa eksport (pareho sang lubi, tubo, saging, pinya, tabako), kag palaisdaan.

Mga mangunguma ang nagabungkag sang duta kag nagapabalhas agud mahimo nga produktibo ang 13,350,000 ektarya nga kadutaan. Apang kadam-an sa ila waay sang duta ukon kulang sang kaugalingon nga duta. Ang mga agalon nga mayduta naman wala nagapartisipar sa esensyal nga pagtrabaho. Apang sila ang nagapanag-iyang kag nagakontrol sang malagpad nga duta agrikultural. Nagapagusa sila sa bugay sini paagi sa pagpanghimulos sa masang mangunguma.

B. Ano kalala ang problema sa duta?

1. *Ginapanag-iyahan kag kontrolado ukon monopolyo sang pila lang ka agalon nga mayduta ang malagpad nga kadutaan.*

Sadtong 1968, may nakalista nga kulang-kulang napulo ka libo kag walo ka gatos (10,800) nga mga dalagku nga agalon nga mayduta. Nagapanag-iyang sila sang halin singkwenta (50) tuhtub sa kapin isa ka libo (1,000) ka ektarya. Ila nga kontrolado ang mga tatlo ka milyon (3,000,000) ka ektarya nga kadutaan. Manubo ini sang diutay lamang sa katunga sang kabilugan nga

2) *Magsunod kag magtuman sang mga desisyon sini.*

3) *Magbayad sang butaw.*

D. Paano ang sistema sang organisasyon kag pagpondo?

Ang kusog sang PKM nasandig sa hugot nga paghiliusa sang bilog nga organisasyon kag sang nagapamuno kag ginapamunuan.

Kinahanglan sundon sang indibidwal ang mga pagsulundan kag desisyon sang organisasyon. Subong man, kinahanglan sundon sang minorya ang nakasugtan sang mayorya. Garantiya ini nga magapangibabaw ang interes sang organisasyon kag sang kadam-an sa makitid nga interes sang isa lang ukon pila lang ka katapu.

Katungdanan sang pamunuan sang organisasyon nga hibal-on ang mga problema, kahimtangan kag ideya sang mga katapu. Gani, mabilog ang husto nga desisyon.

Katungdanan naman sang mga katapu nga ipaabot sa mga nagapamuno ang nakita nga mga problema, ideya kag suhestyon nila. Gani, maabtik nga maaksyunan ang mga ini.

Sa hugot nga pagbuligay sang pamunuan kag mga myembro, mapat-ud ang malig-on nga pag-atubang sang organisasyon sa mga kaaway kag mapasulong ang rebolusyonaryo nga mga hilikuton.

Sa pagkumpleto sang libre nga pagpanagtag sang duta nga ginkumpiska sa mga agalon nga mayduta, pagabuksan ang pagpatapu sa mga manggaranon nga mangunguma. Kinahanglan nga aprubahan ini sang isa ka pangkabilugan nga pulong masa sang tsapter sa baryo ukon sang kumperensya sa mas mataas nga lebel. Apang indi sila pwede mapilian sa nagapamuno nga mga komite sang PKM.

K. Ano ang mga kinamatarung kag katungdanan sang mga katapu?

a. Mga kinamatarung sang katapu sang organisasyon ang masunod:

- 1) *Maghambal, magboto, magpili kag mapilian sa organisasyon, kag magsuhestyon nga kuhaon ukon bayluhan ang sin-o man nga opisyal sang organisasyon.*
- 2) *Magbenepisyo sa mga kinamatarung kag proteksyon nga ginahatag sang organisasyon.*
- 3) *Mag-angkon sang prayoridad sa paggamit sang mga pasilidad sang organisasyon sa ekonomya kag kultura.*

b. Katungdanan naman ang masunod:

- 1) *Magsunod sa mga pagsulundan sang organisasyon.*

takos sadto sang duta nga ulumhan sang Pilipinas.

Subong sini ang pagpasunod base sa kalaparon sang ginapanag-iyahan nga duta:

KALAPARON SG KADUTAAN (ektarya)	ISIP SG AGALON NGA MAYDUTA
50 - 199	8,914
200 - 499	1,228
500 - 1,000	417
Masobra 1,000	204

Makit-an sila sa lain-lain nga bahin sang Pilipinas base sa masunod nga pagkahuray-huray:

- o Naaminhan nga Luzon -- 717 dalagku nga agalon nga mayduta
- o Sentral Luzon -- 1,899 dalagku nga agalon nga mayduta
- o Nabagatnan nga Luzon -- 1,827 dalagku nga agalon nga mayduta
- o Kabisay-an -- 3,150 dalagku nga agalon nga mayduta
- o Mindanao -- 2,171 dalagku nga agalon nga mayduta

(Lantawon man ang Apendiks A, Listahan 2: Pila ka Dalagku nga Agalon nga Mayduta)

Maluwas diri, mas madamo pa nga agalon nga mayduta ang nagapanag-iyahan sang 49 ektarya panubo. Sa mga kadutaan nga ginatamnan sang humay kag mais, halimbawa, halos tanan nga mga agalon nga

mayduta nagapanag-iyang sang mas manubo sa 50 ektarya nga kadutaan. Samtang sobra isa ka milyon kag lima ka gatos ka libo ka ektarya nga mga talamnan sang humay kag mais ang ginapanag-iyahan sang mga agalon nga mayduta.

Sadtong 1984, sakop sang mga asyenda ang 7,350,000 nga masobra 60 porsyento sang kabilugan nga 11,600,000 ektarya nga duta agrikultural. Ang nabilin nga 4,100,000 ektarya ukon 35 porsyento sang kabilugan nga duta agrikultural ginapanag-iyahan sang 1,500,000 nga indibidwal nga nagapanag-iyang sang gagmay nga ulumhan. May 722 ka korporado nga ulumhan nga nagasakop sang mga 156,000 ektarya. Pinakadalagku ang ginapanag-iyahan sang imperyalista nga mga korporasyon sang US kag Hapon sa agribisnes kag ila mga kasosyo nga lokal nga agalon nga mayduta kag korporasyon.

2. Malapnagon ang malala nga kawawad-on ukon kakulangan sang duta sang masang mangunguma. Malapnagon ang pagpangagsa.

Sa pihak nga bahin, malapnagon ang kawawad-on sang duta nga ginapanag-iyahan ukon kawawad-on sang duta nga ginauma sang mga mangunguma. Kinaandan nga sitenta'y singko tubtub otsenta porsyento (75-80%) sang populasyon sa mga tipikal nga baryo nga ulumhan ginabug-os sang mga imol nga mangunguma kag mamumugon sa uma. May mga instansya nga nagalab-ot pa ini sa tubtub otsenta'y singko porsyento (85%).

Dugang pa, indi magkubos sa napulo ka

Pwede lamang pasakaon ang buhis agrikultural kon may mga pat-ud nga kabangdanan pareho sang pagpasingki sang gyera kag pagsuporta sa mga nahalitan (refugees). Ang dugang nga buhis indi dapat magsobra sa doble sang kinaandan nga buhis.

V. Ang Pungsudnon nga Katipunan sang mga Mangunguma (Pambansang Katipunan ng mga Mambubukid) ang organisasyong masa sang mga mangunguma kag mamumugon sa uma sa pagsulong sang rebolusyong agraryo kag demokratiko nga rebolusyon sang banwa.

A. Ano ang Pungsudnon nga Katipunan sang mga Mangunguma (PKM)?

Isa ini ka organisasyong masa nga ginabug-os sang mga mangunguma nga boluntaryo nga nagpatapu diri. Hulu-halintang ini nga ginatukod sa mga baryo, munisipalidad kag probinsya.

Katuyuan sang organisasyon nga hugpungan ang masang mangunguma agud isulong ang rebolusyong agraryo kag demokratiko nga rebolusyon sang banwa.

B. Sin-o ang pwede magpatapu sa PKM?

Pwede mangin katapu sang PKM ang mga imol nga mangunguma, mamumugon sa uma, nahanunga nga mangunguma kag iban pa nga imol nga pumuluyo nga nagapuyo sa kaumhan. Boluntaryo ang pag-aplay sa organisasyon. Paga-aprubahan ini sang nagapamuno nga komite sang tsapter sang organisasyon sa baryo.

mga pamilya sa mga lokalidad,

*b.paghibalo kon pila ang pwede makatrabaho
kag kon pila ang dependyente sa kada
pamilya ukon panimalay,*

*k.pagdihon sang husto nga mapa nga nagapakita
sang mga kadutaan nga
pagakumpiskahon kag mga kadutaan nga
kaingod sini, kag pagatumuron ang
kalidad kag takos sang mga parselas antes
ipanagtag sang libre ang duta kag
matapos nga mapanagtag ini.*

2. Isa ka palaagyan ang mga pulong masa agud mapalig-on ang determinasyon sang masang mangunguma nga isulong kag padaugon ang paghimakas para mag-angkon sang duta. Sa mga ini mapaathag ang pangkabilugan nga linya sang demokratiko nga rebolusyon sang banwa. Subong man ang nagaluntad nga linya bahin sa reporma sa duta sa kada lugar. Diri pagahatagan sang lubos nga kahilwayan ang pagpautwas sang hibubun-ot batuk sa pagpamigos sang mga imperyalista, agalon nga mayduta kag burukrata-kapitalista. Matumod man ang solusyon sa nagaluntad nga mga problema. Kag mapapagsik ang espiritu sang kooperasyon sa produksyon.

3. Yabi ang kadalag-an sang reporma sa duta agud makasalig sa kaugalingon ang demokratiko nga gubyrno sang banwa. Magasukot ini sang buhis sa masang mangunguma. Pagabuhisan ang kada pamilya ukon panimalay sa porma sang produkto ukon kwarta.

porsyento (10%) sang mga mangunguma sa pungsod mga setler sa mga prontera ukon interyor nga bahin sang mga probinsya. Ang mga setler mga mangunguma nga ginpahalin sa ila duta kag nakalab-ot sa mga binukid kag talon sa pagpangita sang duta nga matamnan. Apang, bisan may ara sila sang mahawanan nga 'sang hakop nga duta, indi sila paghatagan sang pormal nga titulo diri kag kalabanan sa ila nangin biktima pa sang pagpanglanggab sang duta.

Sadtong 1985, 40% sang lima ka milyon nga mangunguma (5,000,000) ang mga agsador. Maluwas diri, 30% ang naga-uma sang mga duta pangpubliko nga waay sang titulo. Kag may ara nga nabilin nga 30% nga nagabungkag sang kaugalingon nga gagmay nga parselas sang duta. Buot silingon, sa kada napulo ka mangunguma, apat ang agsador. Kag sa kada napulo ka mangunguma, pito ang waay sang kaugalingon nga duta.

Sa mga duta nga natamnan sang humay kag mais mas madamo ang isip sang mga agalon nga mayduta nga nagapanag-iya sang manubo sa 50 ektarya kada isa. Apang malapad-lapad ang kabilugan nga erya nga sakop sang mga ini. Kinaandan, ginatunga-tunga ang mga duta nila sa gagmay nga parselas kag ginapa-arkila sa mga mangunguma. Diri, nagalab-ot sang halin 60-75% sang mga mangunguma ang nagapang-agasa.

Kon isipon pa ang mga mamumugon sa uma nga luyag mangbungkag sang duta, magalab-ot sa 85% sang kabilugan nga pwera sa pagtrabaho sa agrikultura ang waay sang kaugalingon nga duta. Suno mismo sa

reaksyunaryo nga gubyrno, 80% sang duta agrikultural ang ginapanag-iyahan sang 20% lamang sang populasyon.

Madamo nga mga mangunguma ang napilitan mag-arkila sang duta agud makaangkon sang palangabuhian. Sadtong 1980, may ara nga mga apat ka milyon nga umalagsa sa kapin sa walo ka milyon nga mangunguma sa Pilipinas. Sadtong 1985, 75 porsyento sang kabilugan nga isip sang mangunguma ang nagapang-agsa kag naga-arkila. Kag 25 porsyento ang may kaugalingon nga uma. Buot silingon sa kada apat ka mangunguma, tatlo ang nagapang-agsa kag naga-arkila.

Suno sa 1980 nga datos sang gubyrno, may 1.3 milyones nga ulumhan sa idalom sang sistema nga pagpangagsa ukon 38 porsyento sang 3.4 milyones nga ulumhan. Nagasakop ini sang masobra 2.4 milyones ka ektarya ukon un-kwarto (1/4) sang mga 10 milyones ka ektarya nga kabilugan nga ulumhan. Sadtong 1985 naman, 2 milyones sa kabilugan nga 4 milyones nga mangunguma ang nagapang-agsa. Kon ibutang nga ang kada ulumhan gina-uma sang isa ka agsador, nagakahulugan nga nagdamo ang mga agsador sang 700,000 sa lima ka tuig.

Kon kwentahon, gamay pa ang numero nga ini. Tanan nga pagpanalawsaw nagapakita sang mas daku nga porsyento sang pagpangagsa nga nagalab-ot sa nubenta porsyento (90%). Anuman ang resulta sang datos sa aktwal nga imbestigasyon sa kaumhan, maathag nga malapnagon ang pangpangagsa sa bilog nga pungsod.

2. Ang polisiya sa pagrekrut sang mamumugon sa uma sa kubay sang masang mangunguma

Pagausisaon kag pagahimuan sang natungdan nga aksyon sang organisasyon sang mangunguma ang anuman nga kontrata ukon plano nga ginagamit sang agalon nga mayduta, administrador, engkargado ukon kontratista sa pagtrabaho agud magrekrut sang mga mamumugon sa uma sa kubay sang masang mangunguma sa lokalidad. Pagapangapinan ang mga kinamatarung nila sa pulitika kag ekonomya. Pwede man sila magpatapu sa unyon sa ginatrabahuan nila.

Pagadilian ang indi rasonable nga kontrata, usura, pagbuhin sang suhol sang mga mamumugon, pagpangdaya sa kwentahanay kag iban pa nga porma sang pagpanghimulos.

G. Paano pagadumalahan sang demokratiko nga gubyrno sang banwa ang hilikuton sa reporma sa duta?

Magatukod ang demokratiko nga gubyrno sang banwa sang mga komite para sa reporma sa duta sa kada lebel. Pagahatagan ang mga komite nga ini sang awtoridad nga magdesisyon sa mga problema nga may kaangtanan sa reporma sa duta. Pagabuligan sila sang mga yunit sang Bag-ong Hangaway sang Banwa.

1. Pagapahulagon ang masang mangunguma sang organisasyon sang mga mangunguma kag mga nagapamuno nga organo sini angot sa:

a.pag-analisa kon sa diin nga sahi napasulod ang

9. Iban pa

Pagapartehan man sang duta ang mga mamumugon, manughuman-sa-kamot, manuglibod kag iban pa nga imol nga indi mangunguma pero handa nga magbungkag sang duta. Kon padayon sila nga magpangabuhi luwas sa pagbungkag sang duta, magahimo sang nagakasanto nga pag-areglo sa ila nga parte.

E. Paano pagasakdagon ang maayo nga kundisyon sa pagtrabaho kag pagpangabuhi sang mamumugon sa uma sa mga ulumhan nga kapitalista?

Lubos nga pagasuportahan ang pag-union sang mga mamumugon sa mga ulumhan nga kapitalista agud mapaayo ang kundisyon sa pagtrabaho kag pagpangabuhi nila kag makuha ang iban pa nga benepisyo. May kinamatarung ang union nga hibal-on ang matuod-tuod nga kwenta sang kumpanya agud mag-angkon sila sang malig-on nga basehan sa pagpursiger sang mga ini.

1. Paghimakas para sa maayo nga kundisyon sa pagtrabaho kag pagpangabuhi

Ginatumod ang seguridad sa trabaho, reasonable nga suhol, maayo nga pasilidad, pabalay, pribilehiyo sa bakasyon, mga plano sa pensyon, mga tindahan nga kooperatiba nga may sandigan nga mga baligya sa manubo nga presyo, libre nga mga serbisyo sosyal, kompensasyon sa napatay ukon naaksidente kag iban pa.

*(Lantawon man ang masunod sa Apendiks B:
Listahan4. Distribusyon sang Pagpanag-iya kag Takos sang Tubuhan*

Listahan5. Kalaparon sang Plantasyon sa Pinya sang Dole Corporation kag Philippine Packaging Corporation (Del Monte)

Listahan6. Kalaparon sang Plantasyon sa Saging Base sa Multinational Korporasyon nga Ginapatapuan)

K. Paano ginahimuslan ang masang mangunguma kag mga mamumugon sa uma bunga sang problema sa duta?

Bangud sa kawawad-on ukon kakulangon sang kaugalingon nga duta, ang labing mas madamo nga mangunguma kag ang mga mamumugon sa uma ginadiktahan sang mga agalon nga mayduta sang mapanghimulos nga mga kundisyon sa pagpanguma kag pagtrabaho.

1. *Ginakilkilan ang masang mangunguma sang arkila sa duta sa porma sang partehanay ukon pat-ud nga arkila (buwisan). Halin singkwenta tubtub otsenta porsyento (50-80%) sang ani ang nagakadto sa mga agalon nga mayduta. Gamay nga bahin lamang sang ani ang nagapabilin sa mga mangunguma. Sa madamo nga lugar, ginapabugal sang mga agalon nga mayduta nga 50-50 ang partehanay sa ani. Apang ang matuod ila nga ginapasakbat sa mga agsador ang tanan nga gastos sa pagpanguma. Gani magagwa nga 80-20 tubtub 60-40 pabor sa agalon nga mayduta ang matuod nga partehanay.*

2. *Bangud indi bastante ang parte nga nakuha nila sa ani, ang mga mangunguma napilitan nga magpangutang sa tuman kataas nga interes sa mga usurero nga masami mga agalon nga mayduta man.* Syento porsyento (100%) ukon masobra pa sa kada anihan ang masami nga interes sa pautang. Sa isa ka tuig magalab-ot ini tubtub sa 300%. Ginatalana pa sang usurero kon kwarta ukon produkto ang igabayad sang mangunguma, diin man diri ang mas bentaha sa usurero.

3. *Agud madugangan ang ila gamay nga parte sa ani, napilitan nga magtrabaho ang mga mangunguma bilang pulu-panahon ukon permanente nga mamumugon sa uma.* Nagabaton sila sang tuman kanubo nga suhol nga indi man lamang makasarang magsapin-sapin sa gutom. Nagaagi man sila sang tuman kabudlay nga kundisyon sa pagtrabaho.

Ang kinaandan nga inadlaw nga suhol sang mga mamumugon sa uma sa tanan nga tipo sang pananum kag base sa tanan nga trabaho sa uma P41.70 lang sadtong 1989. Nagagamay pa ini kon ginapakaon pa sila. Mas manubo ini sa gintalana sang reaksyunaryo nga gubyrno nga inadlaw nga suhol sa mga mamumugon sa uma. Sadtong 1989, ang inadlaw nga suhol suno sa layi P72.00 para sa mamumugon sa uma sa plantasyon kag P55.00 para sa mamumugon sa uma sa indi-plantasyon. Sadtong 1990, P85.90 sa plantasyon kag P63.40 para sa indi-plantasyon. (*Lantawon ang Apendiks B, Listahan7. Kinaandan nga Inadlaw nga Suhol sa Tanan nga Trabaho sa Uma, 1987-89*)

iban pa nga mamumugon sang demokratiko nga kinamatarung nila. Lubos nga pagasuportahan man ang pagpursiger sang mga unyon nga paayuhon ang kundisyon sa pagtrabaho kag pagpangabuhi kag makuha ang iban pa nga benepisyo.

Kutob sa masarangan, pagapartehan sila sang lote nga magamit sa palangitan-an nga makuhaan sang dugang nga pagkaon kag kita.

Bulanan nga pabayaron sila sang buhis nga lima tubtub napulo ka porsyento (5-10%) sang dugang nga suhol nga nakuha sa bulig sang demokratiko nga gubyrno sang banwa ukon sang hangaway sini. Maluwas ini sa butaw sang unyon.

8. Imol nga setler kag pungsudnon nga minorya

Sa mga trosohan, kaingin, pastuhan kag erya nga reklamasyon, pagapat-uron sa mga imol nga setler kag pungsudnon nga minorya nga sila ang magapanag-iyang sang hom-isted ukon duta nga ginabungkag nila. Pagabuyukon sila nga labi pa ini nga pauswagon. Pagasakdagon ang paghiliusa sang mga setler kag sang dati na nga mga nagapuyo sa prontera.

Igasaylo sa mga prontera ang mga mangunguma nga waay sang duta agud malubad ang kakulangun sang duta sa pila ka lugar. Bisan pa man, indi pagtugutan ang anuman nga paglapas sa kinamatarung sang mga pungsudnon nga minorya kag mga dati na nga nagapuyo sa prontera.

5. Nahanunga-nga-nahanunga nga mangunguma

Pagapartehan ang nahanunga-nga-nahanunga nga mangunguma sang duta nga igapanagtag sang libre agud mapasaka ang lebel sang pagpangabuhi nila. Ini sa kundisyon nga indi sila mangin mataas nga nahanunga nga mangunguma ukon manggaranon nga mangunguma bangud sa makuha nila nga parte.

Pabayaron sila sang lima ka porsyento (5%) sang neto nga ani nila bilang buhis agrikultural.

6. Imol kag manubo nga nahanunga nga mangunguma

Igapanagtag ang duta santo sa prinsipyo sang pagka-alalangay sang ginapanag-iyahan nga duta kag pagbulig sa imol kag manubo nga nahanunga nga mangunguma nga mangin nahanunga-nga-nahanunga nga mangunguma. Konsiderasyon ang kabilugan nga kadakuon sang duta nga igapanagtag sa lugar, ang kadakuon kag kusog-pangabudlay sang kada pamilya kag ang kalidad, lokasyon kag takos sang duta.

Duha ka porsyento (2%) sang neto nga ani ang buhis agrikultural nila.

7. Mamumugon sa uma

Sa mga ulumhan nga kapitalista, lubos nga pagasuportahan ang pag-union sang mga mamumugon kag ang pag-agum sang mga mamumugon sa uma kag

4. *Ginahimo nga suluguon sang mga agalon nga mayduta ang mga mangunguma ukon ginapatrabaho nga waay sang bayad.* Ang mga agsador kag ang ila mga pamilya pwede nga ipatawag anuman nga oras agud himuon ang anuman nga sugo sang mga agalon nga mayduta. Pwersado sila nga maghatag sang kuno regalo nga produkto pareho sang ulutanon ukon prutas. Obligado nga himuon ang mga ini sang mga mangunguma agud indi sila mapahalin sa duta nga ginauma.

5. *Nagaantos man ang mga mangunguma sang dugang nga pagpanghimulos paagi sa pagpangdaya sang mga nagapanag-iyahan sang galingan, kumprada (para sa kopra) ukon asukarera; mas mataas nga arkila sa irigasyon kag mga makinarya kag iban pa nga kagamitan sa pagpanguma; manipulasyon sa presyo sang mga produkto agrikultural; kag sobra nga pagpresyo sang abono kag pestisidyo.*

D. Paano dugang nga ginapaantos ang mga mangunguma bunga sang atrasado nga pamaagi sang pagpanguma?

Ang padayon nga pagmonopolyo sa duta sang pila lang ka agalon nga mayduta nagapabilin sang atrasado nga sistema sang pagpanguma. Malapnagon ang gagmayan nga pagpanguma sang mga indibidwal nga mangunguma sa lapta-lapta nga parsela sang duta. Simple nga kagamitan pareho sang arado, karabaw, binangon kag suyod ang ginagamit nila. Ang ani kinaandan gamay katama kag nagadepende sang daku sa naturalisa.

Labi nga nagaantos ang mga mangunguma sa sini nga kahimtangan. Ginakilkilan na sila sa arkila sa duta masami pa sila nga biktima sang mga kalamidad pareho sang bagyo, malawig nga tig-ilinit ukon peste nga labi nga nagapagamay sang ila nga parte sa ani.

Ang mga agalon nga mayduta kuntento na basta makuha ang ila nga parte nga sobra-sobra para sa kaugalingon nga kinahanglanon. Bangud malapad ang ila kadutaan, wala nila ginapaligban kon simple nga arado kag karabaw ang gamit sang mga agsador, ukon kon waay sang irigasyon kag indi malapnagon ang paggamit sang abono kag pestisidyo. Indi sila interesado nga himuon nga moderno ang pagpanguma.

Gamay katama ang sakop sang mga ulumhan nga kapitalista ukon mga plantasyon nga ginagamitan sang moderno nga pamaagi sang pagpanguma. Nagasakop ang mga ulumhan nga korporado sang 156,000 ektarya ukon sobra isa ka porsyento (1%) lang sang kabilugan nga duta agrikultural. Ginapanag-iyahan ini sang mga imperyalista nga kumpanya sa agibisnes kag mga komprador-agalon nga mayduta nga kasosyo nila. Kinaandan nga tanum sa mga ini amo ang para sa eksport pareho sang saging, pinya, goma kag iban pa.

E. Paano ginapalala pa gid ang problema sa duta bangud sang pagpanglanggab sang duta?

Pagpang-ipit, pagpangdaya kag kalakasan ang ginagamit sang mga agalon nga mayduta agud agawon ang duta sang mga nagakinaugalingon nga mangunguma.

Sa panahon nga pigado ang mangunguma

Pamatukan ang pagpanghimulos nga ginahimo nila apang pagatugutan sila nga mag-ganansya sang rasonable nga ganansya.

Pagadilian ang mga ini nga maglapas sa mga kontrata, magpang-usura, magbuhin sang suhol sang mga mamumugon, magdaya sa kwentahanay kag maghimo sang iban pa nga porma sang pagpanghimulos. May nagakasanto nga aksyon ang anuman nga paglapas diri.

4. Manggaranon kag mataas nga nahanunga nga mangunguma

Indi pagkumpiskahon ang sobra nga duta kag iban pa nga kasangkapan sa produksyon sang manggaranon kag mataas nga nahanunga nga mangunguma. Bisan pa man, pagabuyukon sila nga pasakaon pa ang suhol sang mga mamumugon sa uma nga nagapamugon sa ila ukon panubun ang arkila nga ginabayad sa ila sang mga agsador, santo sa mga istandard nga gintalana sang organisasyon sang mangunguma.

Pagakabigon nga ginapanag-iyahan sang agalon nga mayduta ang duta nga gina-arkilahan sang manggaranon kag mataas nga nahanunga nga mangunguma kag pagakumpiskahon ini. Sa ini nga kaso magabaton sila sang bastante nga parte sang libre nga napanagtag nga duta.

Magabayad sila sang napulo ka porsyento (10%) sang neto nga ani nila bilang buhis agrikultural.

hukmanan sang banwa.

Pagakabigon nga nakahangup ang mga agalon nga mayduta nga nagasunod sa rebolusyonaryo nga mga polisiya sa reporma sa duta kag nagasakdag sa armado nga paghimakas. Pagatugutan sila nga magpanag-iyang sang kaugalingon nga balay, personal nga pasilidad, kag negosyo sa industriya ukon komersyo, ukon isa ka parsela sang duta nga halos pareho kadaku sang duta nga ginapanag-iyahan sang isa ka manggaranon nga mangunguma, kon sila mismo ang magabungkag sang duta.

Yadtong mga agalon nga mayduta nga wala nakahimo sang malala nga krimen kontra sa pumuluyo pagapartehan sang duta nga kapareho ang kadakuon kag kalidad sa igahatag sa imol kag manubo nga nahanunga nga mangunguma. Ini sa kundisyon nga handa sila nga magbungkag sang duta kag magbag-o sang panan-awan paagi sa kaugalingon nga pagtrabaho.

Pagasilutan santo sa kabug-aton sang krimen, ang sin-o man nga nagagamit sang kalakasan ukon anuman nga kontra-rebolusyonaryo nga tikang kontra sa reporma sa duta. Apang pagahatagan sang kahigayunan nga mag-angkon sang palangabuhian ang iban nga myembro sang pamilya nila kon magasunod sila sa mga layi sang demokratiko nga gubyerno sang banwa.

3. Komersyante-usurero

Matarung nga pagatrataron ang mga komersyante.

bangud may nagamasakit sa pamilya ukon mahina ang patubas tuga sang bagyo, malawig nga tig-ilinit ukon peste, mapilitan siya nga iprenda ang kaugalingon nga duta sa mga agalon nga mayduta. Masami nga maembargo na ang duta nga ini.

Ginagamit man sang mga agalon nga mayduta ang mga reaksyunaryo nga layi sa pagpatitulo agud sakupon ang duta sang mga nagakinaugalingon nga mangunguma ukon indi gani pwersahon ang nagapanag-iyang nga ibaligya ang duta sa tuman kanubo nga bili. Masami pa, ginasakop na lang sang mga armado nga tinawo sang agalon nga mayduta ang duta kag ginapahog ang nagapanag-iyang. Natabog ang mangunguma ukon indi gani nahimo nga agsador ukon mamumugon sa uma na lamang siya sang manuglanggab.

Bisan mga bukid, bakulod kag suba gina-agaw sang mga agalon nga mayduta kag iban pa nga nagagahum. Ginakuhaan nila sang titulo ang malapad nga kadutaan pangpubliko, ginatonto ang mga setler nga hawanan kag bungkagon ini kag pagkatapos ginapahalin ang mga ini. Kon indi man, naga-arkila sila sang malapad nga duta nga ulumhan halin sa duta pangpubliko kag ginapagwa nila nga pastuhan ukon rantso ang mga ini. Nangin konsesyonero man sila sang trosohan kag pagkatapos gina-angkon nga ila ang duta nga gin-utdan sang troso.

Kalakip ang mga imperyalista nga US sa mga nagapang-agaw sang duta sang pumuluyo. Nagatukod sila sang mga plantasyon pareho sang sa Del Monte, Dole, Firestone Rubber kag nagabukas sang mga

minahan pareho sang Benguet Consolidated, Lepanto kag iban pa. Ang duta sang mga plantasyon kag minahan nga ini direkta nga gin-agaw sa mga mangunguma kag pungsudnon nga minorya.

G. Ano ang mga kasangkapan sang agalon nga mayduta agud mapabilin kag mapalapd ang ila monopolyo sa duta?

Bunga sang pusisyon sa ekonomya sang sahi nga agalon nga mayduta, hugot man ang kapot nila sa gahum pangpulitika. Ginagamit nila ang gahum nga ini agud lubos kabangis nga piguson ang mangunguma kag agud mapabilin, mapasingki kag mapalapad pa ang ila pagpanghimulos.

1. *Ang reaksyunaryo nga armado nga pwersa sang Pilipinas (AFP) kag ang mga pwersa sa idalom sini* pareho sang Army, Air Force, Navy, PNP kag CAFGU masupog nga manugsakdag sang interes sang sahi nga agalon nga mayduta.

Ang mga matag-as nga opisyal sang AFP kag PNP mga agalon nga mayduta mismo ukon mga suod nga bata-bata kag kumpare sang mga agalon nga mayduta. Ukon indi gani, nahimo sila nga agalon nga mayduta sa paggamit sang ila pusisyon agud magpang-agaw sang duta.

Maluwas sa AFP, may kaugalingon nga armado nga hubon ang mga agalon nga mayduta.

Ginagamit sang mga agalon nga mayduta ang

Hugot nga pagadilian ang pagpanag-iya ukon kontrol sang dalagku nga kapitalista nga dumuluong sang bisan 'sang hakup nga duta agrikultural. May nagakabagay nga aksyon sa ila kag sa ila mga idu-ido sa anuman nga paglapas sini.

Tuigan nga magabayad sang hulu-halintang nga buhis sa kita (*income tax*) ang mga koporasyon ukon indibidwal nga kapitalista nga nagapangapital sa agrilutura. Halin napulo tubtub singkwenta porsyento (10-50%) ini sang neto nga kita (lantawon ang listahan).

Sa husto nga panahon, iganasyunalisa sang demokratiko nga gubyrno sang banwa ang mga ulumhan nga kapitalista.

2. Agalon nga mayduta

Pagakumpiskahon ang kadutaan sang mga agalon nga mayduta agud mapanagtag sang libre sa mga pamilya sang imol kag manubo nga nahanunga nga mangunguma.

Apang sa kada panahon kag lugar, pangunahon nga target ang mga agalon nga mayduta nga may malapad nga ginapanag-iyahan, nagapanglanggab sang duta, ara sa poder kag despotiko. Sila ang nagapanguna sa paglupig sa rebolusyonayo nga kahublagaan kag masami may utang nga dugo.

Sila kag ang mga idu-ido nila nga masupog nagakontra sa reporma sa duta pagaarestuhon sang milisya, mga lokal nga gerilya ukon mga regular nga unit sang Hangaway sang Banwa para bistahon sang

7. Angot sa mga kalamidad

Kon beynte porsyento (20%) sang ani ukon masobra pa ang nahalitan sang baha, malawig nga tig-ilinit, peste, sunog, aksyon sang kaaway, ukon anuman nga kalamidad, indi magbayad ang agsador sang anuman nga arkila sa duta sa agalon nga mayduta. Kon singkwenta porsyento (50%) ukon masobra pa ang nahalitan sa ani, indi magbayad ang agsador sang anuman nga arkila sa duta para sa nagaluntad nga ani kag pati sa masunod. Matarung nga pagadesisyunan sang organisasyon sang mangunguma ang bayad sa mga gin-utang bangud sang halit sa patubas. Pwede nga panason sang organisasyon sang mangunguma yadtong mga utang tubtub sa bili sang nasamad.

8. Angot sa kinamatarung sa pagbungkag sang duta

Kon ginbuy-an sang agsador sa anuman nga kabangdanan ang kinamatarung nga magbungkag sang duta, responsibilidad sang organisasyon sang mangunguma nga desisyunan kon kay sin-o dapat magkadto ang pwesto. Ang kinamatarung sa pwesto igahatag sa malapit nga paryente sang dati nga agsador ukon sa kay sin-o man nga mamumugon sa uma ukon imol nga mangunguma.

D. Paano pagatrataron ang mga kaaway kag mga abyan sang rebolusyon sa kaumhan sa pagpatuman sang maksimum nga programa sa reporma sa duta?

1. Kapitalista nga dumuluong kag lokal

mga kontra-rebolusyonaryo nga pwera nga ini agud mang-agaw sang duta kag pilit nga pasundon ang mga mangunguma sa ila ginadikta nga mapanghimulos nga mga kundisyon. Ginagamit man ang mga pwera nga ini agud salakayon kag piguson ang mangunguma nga nagabato para sa ila kinamatarung sa duta nga ginabungkag.

2. Kontrolado sang sahi nga agalon nga mayduta kag iban pa nga nagahari nga sahi ang reaksyunaryo nga gubyrno. Ang mga pangunahon nga opisyal halin sa lebel sang munisipyo pasaka mga agalon nga mayduta ukon mga bata-bata nila. Gani indi katingalahan nga ang mga layi sang reaksyunaryo nga gubyrno ginagamit agud mahimo nga ligal kag matabunan ang pagpanglanggab sang duta, palalaon pa ang pagpanghimulos kag pagpamigos sa mga mangunguma kag mga mamumugon sa uma kag tiplangon sila sa kada pagbaskog sang kahublagan nga nagahatag sang matuod-tuod nga solusyon sa problema sa duta.

3. Ang mga reaksyunaryo nga husgado handa permi nga magpangapin sa interes sang mga agalon nga mayduta sa mga kaso sa duta. Ang mga huwes upod sa sahi nga agalon nga mayduta ukon mga representante sini. Sa kalawigon sang panahon kag kadakuon sang gastos sa pagbista sang isa ka kaso, sa bentaha na ang mga agalon nga mayduta sa away sa husgado. Kag antemano pabor sa ila ang mga layi bangud tuga ini sang kongreso nga dominado nila.

Ang prisohan kasangkapan man sang mga agalon nga mayduta kontra sa mga mangunguma.

Tuman kahapos para sa agalon nga mayduta nga kasuhon ukon ipapriso ang isa ka mangunguma nga ginaagawan sang duta ukon nagareklamo sa mga kagustuhan niya.

4. Ang Simbahan Katoliko masaligan nga tagasakdag sang interes sang mga agalon nga mayduta. Ang simbahan nga ini mismo daku nga agalon nga mayduta halin pa sadtong panahon sang kolonyalistang Espanyol. Ginagamit sang Simbahan Katoliko ang tanan nga klase sang pagpaniplang agud sakdagon ang siling niya "sagrado nga kinamatarung" sang mga agalon nga mayduta sa propyedad.

Nagatukod ini sang mga organisasyon nga pareho sang *Federation of Free Farmers (FFF)* nga nagapakuno-kuno nga nagasakdag sang reporma sa duta. Ang matuod ginagamit ang mga organisasyon nga ini para lamang kondenahon ang mga nagasakdag sang matuod-tuod nga reporma sa duta, ipahilayo sa rebolusyon ang mga mangunguma kag pasaligon sila sa reaksyunaryo nga gubyrno kag sa sahi nga agalon nga mayduta.

5. May ara nga mga asosasyon sang mga prodyuser, miler kag negosyante nga direkta ginagamit sang sahi nga agalon nga mayduta para bantayan kag labi nga palalaon ang pagpanghimulos kag pagpamigos sa mga mangunguma.

May ara nga mga organisasyong sibiko kag para sa buhat-kaluoy nga ginagamit para sa publisidad sang kuno maluluy-on nga mga agalon nga mayduta kag para sa pagtabon sang kalainan kag pagkasakon nila.

nga usurero.

4. Angot sa pagpanubo sang arkila sa kahayupan kag kagamitan sa pagpanguma

Pagapanubon ang arkila sa kahayupan kag kagamitan sa pagpanguma nga ginapanag-iyahan sang agalon nga mayduta. Igabase ini sa desisyon sang organisasyon sang mangunguma. Pagabuyukon ang manggaranon kag mataas nga nahanunga nga mangunguma nga panubon man ang arkila nila.

5. Angot sa ano man nga klase sang tributo

Indi pagpabay-an nga magpangayo sang anuman nga klase sang tributo sa pamilya sang mga agsador ang sin-o man nga agalon nga mayduta, administrador ukon engkargado. Sa porma man ini sang pagtrabaho, pagpasuluguon, kwarta ukon ano man nga produkto halin sa pangunahon ukon dugang nga palangabuhian sang mga agsador.

6. Angot sa suhol

Pagabuyukon ang manggaranon nga mangunguma kag mataas nga nahanunga nga mangunguma nga pasakaon ang suhol sang mga mamumugon sa uma ukon panubon ang arkila sang mga agsador sa duta, base sa mga istandard nga gintalana sang organisasyon sang mangunguma. Indi mahimo nga kabangdanan ang mga istandard agud madula ang pusisyon nila bilang manggaranon kag mataas nga nahanunga nga mangunguma.

- b. *Pagapahulagon ang organisasyon sang mangunguma bilang kooperatiba.*
- k. *Simple nga tuigan nga interes nga realistiko nga pagakwentahon base sa prinsipal sang nagaluntad nga utang.*
- d. *Pagapanason ang tanan nga indi-matarung nga pautang, kag liwat nga pagakwentahon ang mga inutang sa sulod sang nagligad nga lima ka tuig sa simple nga tuigan nga interes nga realistiko, sa kundisyon nga nagapasugot ang pangkabilugan nga pulong sang organisasyon sang mangunguma.*

Bilang una nga tikang, pagapanubon sang singkwenta porsyento (50%) ang interes sa usura nga nagaluntad sa ginahulagan nga mga lugar. Sa pagpanubo sang interes dapat italana ini sa porsyento nga magapasugot pa nga magpahulam ang nagapautang kag magapanginpulos naman ang mga naga-utang.

3. Angot sa gastos sa pagpanguma

Pagabayaran sang waay interes kag igabuhin sa kabilugan nga ani ang anuman nga gastos sa pagpanguma, ilabi na sa binhi nga pwede sabton sang agalon nga mayduta. Pagausaon sang organisasyon sang mangunguma ang kada kasugtanan sang agalon nga mayduta kag agsador sa pautang. Indi pagbayaan ang sin-o man nga agalon nga mayduta nga obligahon ang agsador nga mag-utang sa iya ukon sa sin-o man

Nagatukod man sang mga paltik nga kooperatiba agud manipulahon ang mga mangunguma kag may ara nga mga bangko nga nagaserbi sa interes sang mga agalon nga mayduta kag iban pa nga nagaharing sahi.

6. *Ginasakdag sang reaksyunaryo nga gubyrerno sang dalagku nga burgesyia komprador kag agalon nga mayduta ang mga organisasyon nga repormista nga gina-isponsor sang CIA, mga NGO (non-government organization) kag mga traidor nga nagaduso sang repormista kag kontra-rebolusyonaryo nga mga programa sa kubay sang mga mangunguma kag mamumugon sa uma kag nagasabwag sang anti-komunismo.*

Ang mga sadto nabuyagyag na nga mga organisasyon nga kasangkapan sang CIA sa ila kontra-rebolusyonaryo nga inaway sa Pilipinas sadto pa nga dekada 1950 pareho sang *Philippine Rural Reconstruction Movement (PRRM) kag Cooperative Foundation of the Philippines (CFP)* ang kaapin subong sang bag-o nga mga kontra-rebolusyonaryo kag anti-komunista nga organisasyon pareho sang *Demokratikong Kilusan ng Mambubukid ng Pilipinas (DKMP), Philippine Peasant Institute, PEACE, Pakisama* nga palareho ginsikway na sang rebolusyonaryong kahublagaan.

Nagapakuno-kuno ang mga ini nga para sa reporma sa duta apang ginakondena kag ginasikway naman ang rebolusyonaryong paghimakas sang mangunguma. Nagapakig-ayuhay ang mga ini sa mga burukrata-kapitalista nga siling nila nagasakdag sang maki-mangunguma nga programa. Ginakampanya nila

ang pagpatuman sang paltik nga *CARP* nga pabor sa sahi nga agalon nga mayduta kag kontra sa mangunguma. Ginasadag nila ang *Philippines 2000* nga paltik nga programa para sa kauswagan sang rehimeng US-Ramos kag mga kontra-mangunguma nga proyekto nga napasulod diri.

Kasangkapan sila sa mga buko nga kontra-rebolusyonaryo sang rehimeng US-Ramos. Nagasulod ang mga ini sa mga base kag sona sang rebolusyonaryong kahublagan agud gamuhon kag patalagon ang rebolusyonaryong kahublagan sang mangunguma.

II. Naglapnag kag naglala ang problema sa duta sa Pilipinas bangud sang pagpaniplang kag pagpanglanggab sang mga manugsakop kag lokal nga agalon nga mayduta.

A. Paano naglapad ang problema sa duta sang sakupon sang mga kolonyalistang Espanyol ang Pilipinas?

Antes pa man mag-abot ang mga kolonyalistang Espanyol, may ara na nga mga tumandok nga agalon nga mayduta sa Pilipinas ilabi na sa Mindanao. Apang nangin malapad ang problema sa duta sang sakupon sang kolonyalismong Espanyol ang Pilipinas. Ginpalapnag kag ginpapag-on sang kolonyalismong Espanyol ang pyudalismo sa Pilipinas sa sulod sang masobra sa 300 ka tuig nga paghari sini sa pungsod.

Una sa tanan, paagi sa pakusog gin-agaw sang

Pagapanubun ang arkila sa duta tubtub sa napulo ka porsyento (10%) sang kada neto nga ani ukon mas manubo pa. Bilang una nga tikang, mahimo panubun ang arkila sang katunga (50%) lang sang nagaluntad. Halimbawa, kon 50-50 ang nagaluntad nga partehanay, pagapanubun ini sa 25-75 pabor sa agsador. Pwede nga himuon ang tikang nga ini sa agsa ukon sa pat-ud nga arkila (buwisan).

Makuha ang neto nga ani sa pagbuhin sang tanan nga gastos sa pagpanguma sa kabilugan nga ani. Igatalana sang organisasyon sang mangunguma ang pagpresyo sang gastos base man sa nagaluntad nga mga presyo.

Igahatag sa demokratiko nga gubyerno sang banwa ang bahin sang nabuhin sa arkila sa duta. Ipaagi ini sa mga organisasyon sang mangunguma ukon sa Bag-ong Hangaway sang Banwa.

Dululungan nga paga-untaton sang nga agsador ang pagbayad sang arkila sa duta kon malapit na nga kumpiskahon ang mga propyedad sang agalon nga mayduta.

2. Angot sa usura

Lubos nga pagadulaon ang usura sa apat ka pamaagi:

a. *Pagabuyukon nga magtipon sang kwarta ang mga mangunguma.*

sang duta ukon kulang sang duta. Kag permanente nga katuyuan nga mapaayo ang kundisyon sa pagtrabaho kag pagpangabuhi sang mga mamumugon sa uma sa mga asyenda nga ginapadalagan sa kapitalista nga basehan.

B. Ano ang mga kundisyon sa pagpatuman sang reporma sa duta?

Hulu-halintang nga igapatuman ang rebolusyonaryo nga reporma sa duta sandig sa ikasarang kag kusog sang rebolusyonaryo nga kahublagan. Samtang nagatipon pa sang kusog ang kahublagan sang mangunguma kag armado nga paghimakas sa bilog nga pungsod, magahimakas agud mapanubo ang arkila sa duta, mapasaka ang suhol sang mga mamumugon sa uma, madula ang usura. Magahimakas man agud pasakaon ang presyo sang produkto sang mangunguma. Pagapauswagon ang produksyon kag magatukod sang dugang nga mga palangitan-an sang masang mangunguma.

Igapanagtag sang libre ang duta sa tion nga bastante na ang kusog sang Partido Komunista sang Pilipinas, Bag-ong Hangaway sang Banwa, demokratiko nga gubyerno sang banwa, mga organisasyon sang mangunguma kag iban nga organisasyong masa, milisya kag mga lokal nga gerilya sa lugar nga ginapatuman ang reporma sa duta.

K. Ano ang partikular nga mga ubay sa pagpatuman sang minimum nga programa sa reporma sa duta?

1. Angot sa arkila sa duta

Simbahan Katoliko kag mga opisyal kag suldado nga Espanyol ang kadutaan sang mga Pilipino. Ginpahanugutan nila nga magpanag-iyang sang duta ang pila lang ka tumandok nga nagahari nga nagpakighimbon sa ila.

Gindeklarar nga ginapanag-iyahan sang hari sang Espanya amg mga kagulangan kag lugar nga wala ginauma. Ang masang mangunguma pwersahan nga ginpatrabaho agud buksan kag hawanan ang malapad nga kadutaan para sa agalon nga mayduta. Ukon indi gani, pilit nga ginaangkon sang mga dumuluong kag tumandok nga agalon nga mayduta ang mga kadutaan nga boluntaryo nga ginhawanan sang mga mangunguma. Pwersahan nga ginapatuga sang surplus nga ani ang mga mangunguma agud suportahon kag pakan-on ang mga opisyal, pari kag suldado kag mga tumandok nga nagahari. Nagsukot sang tributo para buhis sa mga nagahari nga dumuluong. Pilit nga ginpatrabaho ang mga pumuluyo agud mapalapad ang mga ulumhan, matukod ang mga bilding sang gubyerno kag simbahan, mapaayo ang komunikasyon sa tunga sang mga baryo kag sang poblasyon nga ginapuy-an sang mga pari.

Labi nga naglala ang problema sa duta kag nangin mas malala pa ang pagpanghimulos sa pumuluyong Pilipino sang ipatuman sang kolonyalismong Espanyol ang sistema nga asyenda sadtong ika-dise-otso nga siglo. Malapad nga kadutaan ang pwersahan nga ginpatamnan sang mga produkto pang-eksport pareho sang tabako, lanot kag tubo. Ginpilit ang masang mangunguma nga magpatubas sang sobrang produkto indi lamang agud sustentuhan

ang mga dumuluong kag tumandok nga agalon nga mayduta. Ginpuga pa sila agud makapatubas sang nagapadamo pa gid nga hilaw nga materyales nga gina-eksport sa iban nga pungsod.

Kadungan sang pagtukod sang sistema nga asyenda, labi nga naglala ang pagpanglanggab sang duta kag labi nga ginpasaka ang arkila sa duta kag mga buhis. Nagdaku ang kakinahanglanon nga magtukod sang mga karsada, tulay kag dulungkaan para sa paghakot sang mga hilaw nga materyales. Labi nga hugot nga ginpatuman ang pilit nga pagtrabaho.

B. Ano ang ginhimo sang Imperyalismong US agud mapabilin kag mapalubha ang problema sa duta sang sakupon sini ang Pilipinas?

Sang makahas nga sakupon sang imperyalismong US ang Pilipinas sadtong ulihi nga bahin sang ika-dise-nuebe nga siglo, ginpasiguro sadto nga mapabilin kag mapangapinan ang paghari sang sahi nga agalon nga mayduta. Ginkilala sang Tratado sang Paris sadtong 1898 ang duta nga ginapanag-iyahan sang mga agalon nga mayduta nga Espanyol, upod na ang Simbahan Katoliko kag ginbalik sa ila ang duta nga nakumpiska sadtong Rebolusyon sang 1896.

Ginhimo ini sang imperyalismong US agud makuha ang suporta sang mga agalon nga mayduta kag mga traidor sa iya nga pagpangsakop, agud masiguro nga magapabilin nga agrikultural ang Pilipinas, makuhaan sang hilaw nga materyales kag barato nga kusog-pangabudlay para sa mga industriya sang US kag

maghimo sang pat-ud nga mga polisiya kag pamaagi agud pangapinan ang pagka-sikreto sang organisasyon.

Maluwas sa mga likom nga organisasyon, kinahanglan man ang mga hayag kag ligal nga organisasyon sang mga mangunguma agud magaserbi nga palaagyan sang ligal nga mga paghulag, taguan sang mga organisasyon nga likom kag tulay para malabot kag maangutan ang iban nga pumuluyo.

IV. Ang rebolusyonaryo nga programa sa reporma sa duta

A. Ano ang rebolusyonaryo nga programa sa reporma sa duta?

Ini ang pagdugmok sa monopolyo sa duta sang sahi nga agalon nga mayduta kag pagdula sang tanan nga porma sang pagpanghimulos nga pyudal kag malapyudal. Sa programa nga ini pagakumpiskahon ang kadutaan sang sahi nga agalon nga mayduta kag igapanagtag sang libre sa masang mangunguma nga wala ukon kulang sang duta. Sabat ini sa handum sang masang mangunguma nga mag-angkon sang kaugalingon nga duta. Ginalunsar man sang programa nga ini ang kooperasyon sa produksyon sa kubay sang masang mangunguma.

Ang rebolusyonaryo nga programa sa reporma sa duta may ara sang minimum kag maksimum nga katuyuan. Minimum nga katuyuan sini nga panubuon sang husto ang arkila sa duta kag dulaon ang usura. Maksimum nga katuyuan naman sini nga ipanagtag sang libre ang duta sa mga nagabungkag nga waay

Ang armadong paghimakas kag iban pa nga iligal nga porma sang pahimakas kag paghulag, bilang pangunahon nga pamaagi sa pagsulong sang kahublagan sang mangunguma kinahanglan ikumbinar sa mga hayag kag ligal nga mga porma sang paghulag kag paghimakas.

Paagi lamang sa armadong paghimakas kag iban pa nga iligal nga porma sang paghulag kag paghimakas mapat-ud ang malig-on nga pagsulong sang rebolusyong agraryo. Apang kinahanglan nga maglunsar man sang mga hayag kag ligal nga mga porma sang paghulag pareho sang petisyon, kumprontasyon kag demonstrasyon bilang suporta sa iligal nga mga paghulag. Ginahatagan sini ang masang mangunguma sang malahalon nga inagihan kag kahanasan sa pag-atubang sa kaaway, pagpursigir sang ila mga kinamatarung, kag pagbuyagyag sa mga kaaway kag pag-anunsyo sa bilog nga pungsod sang ila mga handum.

Kinahanglan maayo nga magamit ang mga ligal kag iligal nga mga porma sang organisasyon sang mga mangunguma.

Labi nga alerto kag hugot ang pasistang kaaway sa mga organisasyon sang mangunguma. Gani kinahanglan ang mga organisasyon sang mangunguma likom sa mata sang kaaway kag sa indi-masaligan nga elemento, kag pagabug-uson sang mga pinakamasaligan sa kubay sang mangunguma. Nagaserbi nga tugas sang rebolusyonaryo nga kahublagan sang mangunguma ang likom nga mga organisasyong mangunguma. Kinahanglan nga

mahimo nga tambakan sang mga produkto nila.

Nagpagwa ang imperyalismong US sang nanari-sari nga mga layi bahin sa duta agud tontohan ang masang mangunguma kag mapahapos ang pagpang-agaw sang mga opisyal sang gubyernong kolonyal, korporasyon nga Amerikano kag mga tumandok nga nagahari sang duta sang mga nagakinaugalingon nga mangunguma.

Pila ka makatiliplang nga mga layi nga ginpagwa sadtong panahon sang direkta nga paghari sa Pilipinas sang imperyalismong US amo ang masunod:

1. *Layi sa Rehistrasyon sang Duta sang 1902.* Ginakilala sini ang tatlo lang ka titulo sa propyedad nga pwede marehistro: ang *Informacion Poseseria*, *rehistrasyon sa idalom sang Layi sang Espanya sa Pagprenda*, kag *depektibo nga titulo ukon posesyon halin sadtong 1894.*

Gingamit sang mga nagaharing sahi ang layi nga ini agud agawon ang mga duta sang mga mangunguma kag pungsudnon nga minorya nga wala gintudluan kon paano magparehistro sang duta sadtong nagahari ang Espanya kag bisan sadtong nagahari ang imperyalismong US.

2. *Layi sa Kadastre sadtong 1907.* Gintuyo kuno sang layi nga ini nga tadlungon ang daan nga mga sayup sa pagtitulo sang duta. Ang matuod nga gingamit kag ginagamit gihapon ang pagtakos sa kadastre bilang isa ka pangunahon nga pamaagi sang pagpang-agaw sang duta.

3. *Sunod-sunod nga mga layi sa duta pangpubliko sang 1903, 1919 kag 1929. Nanawagan sa mga mangunguma nga maghom-isted apang pangtabon lang ini sa malaparan nga pagkuha sang mga pumuluyong Amerikano, korporasyon nga agrikultural sang Amerikano kag mga Pilipino nga agalon nga mayduta kag opisyal sa gubyerno sang mga kadutaan pangpubliko.*

K. Ano ang mga tikang nga ginhimo sang papet nga mga presidente kontra sa masang mangunguma kag pabor sa mga agalon nga mayduta?

Labi nga naglala ang problema pagkatapos sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon. Ginharian gihapon sang imperyalismong US ang Pilipinas apang indi sa direkta nga porma sang kontrol sa pungsod. Sunod-sunod nga paksyon sang nagaharing sahi ang nagpadalagan sa papet nga gubyerno para sa interes sang dumuluong kag lokal nga nagaharing sahi.

Waay sang kinatuhay ang pamaagi nga gingamit sang papet nga mga presidente halin kay Roxas sa kolonyal nga pamaagi sang agalon nila nga imperyalista. Makahas nga ginlupig sang reaksyunaryo nga armado nga pwersa ang mga kahublagan sang mangunguma nga nagahandum sang matuod-tuod nga reporma sa duta. Kadungan sini, nagpadihot ang reaksyunaryo nga gubyerno sang kon anano nga programa agud tiplangon ang masang mangunguma kag ilihis sila sa tunay nga solusyon sang ila problema.

pinakamasaligan nga mga pwersa sa pagsulong sang rebolusyong agraryo. Nagapaus-os naman ang pangabuhian sang mga nahanunga nga mangunguma gani aktibo sila nga mapabuylog sa rebolusyong agraryo.

Ang mga manggaranon nga mangunguma naman may ara sang halin sa 30-50 porsyento (30-50%) nga kita halin sa pagpanghimulos sa masang mangunguma kag mamumugon sa uma kag indi masaligan sa pagsulong sang rebolusyong agraryo. Bisan pa man nagaagi man sila sang pagpang-ipit kag pagpamigos halin sa dalagku nga agalon nga mayduta kag dalagku nga komprador-agalon nga mayduta nga mga komersyante-usurero kag mga imperyalista. Pwede sila manyutralisa sa pagsulong sang paghimakas antipyudal kag mangin pwersa nga mapahulag sa pagsulong sang demokratiko nga rebolusyon sang banwa.

Agud hatagan sang kongkreto nga dagway ang pagtukod sang rebolusyonaryo nga kusog sang masang mangunguma dapat tukuron ang Pungsudnon nga Katipunan sang mga Mangunguma (*Pambansang Katipunan ng mga Mambubukid*) bilang rebolusyonaryo nga organisasyon sang mga mangunguma (imol kag nahanunga nga mangunguma kag mga mamumugon sa uma) sa kaumhan.

E. Ano ang mga sandigan nga pamaagi sang paghimakas kag paghulag kag mga porma sang organisasyon sang mga mangunguma agud isulong ang rebolusyong agraryo?

mangunguma lamang pwede maghalin ang malapad nga mayorya sang mga Pulang hangaway sang Bag-ong Hangaway sang Banwa.

Sa pag-angkon sang hangaway sang banwa kag paglunsar sang armadong paghimakas, hulu-halintang nga makatipon sang kusog ang demokratiko nga rebolusyon sang banwa kag rebolusyong agraryo tubtub sa lubos nga kadalag-an.

D. Paano mahugpong ang paghiliusa sang sahi nga mangunguma batok sa sahi nga agalon nga mayduta?

Agud mahamulag ang sahi nga agalon nga mayduta kag mapukan ang gahum nila, pangunahon nga nagasalig sa imol nga mangunguma, manubo nga nahanunga nga mangunguma kag mamumugon sa uma.

Ginabuyok naman ang nahanunga nga mangunguma. Ginanyutralisa ang manggaranon nga mangunguma. Kag ginahingalitan ang mga kontradiksyon sa tunga sang nakahangup kag despotiko nga agalon nga mayduta.

Magkatuhay ang pusisyon sa kabuhi sang lain-lain nga saray sang sahi nga mangunguma. Bunga sini, magkatuhay man ang interes kag determinasyon nila sa pagsulong sang rebolusyong agraryo.

Pangunahon nga apektado sang problema sa duta ang mga imol kag manubo nga nahanunga nga mangunguma kag mamumugon sa uma. Gani sila ang

Talalupangdon diri ang paltik nga mga reporma sa duta. Paltik ang mga programa nga ini bangud ginabayaran ang duta sa tuman kataas nga presyo. Maluwas pa, hungod nga ginapakitid ang kadutaan nga sakop sang programa. Sa baylo nga malubad, labi pa nga naglala ang problema sa duta sang masang mangunguma.

1. Ang mga kontra-mangunguma nga polisiya, programa kag krimen sang mga papet nga rehimen antes ipanaog ang layi militar.

Ginpasiguro sang rehimensang Roxas ang Dugang Pariti sa Konstitusyon. Ginpabilin ang kolonyal nga pribilehiyo sang Amerikano nga magpanag-iya kag magpanginpulos sa duna nga manggad sang Pilipinas lakip ang duta. Ginbalik ang mga kadutaan nga ginkumpiska sa agalon nga mayduta sa mga lugar nga nahilway sang Hukbalahap sa pagpamuno sang PKP. Ginsukot ang mga mangunguma sang arkila sa duta nga wala mabayaran sa panahon sang inaway. Nagsingki ang pagpanglanggab sang duta. Ginpapag-on ang gahum sang mga agalon nga mayduta sa kaumhan.

Mabangis nga ginsalakay sang mga rehimensang Roxas kag Quirino ang mga mangunguma nga nagpamatok sa malala nga pagpanghimulos kag pagpamigos. Ginkumpleto sang rehimensang Magsaysay ang pagdugmok sa HMB kag PKP, ang pinaka-organizado nga pwersa nga nagbato para sa interes sang mangunguma kag bilog nga pumuluyo. Ginpalig-on sang rehimensang Garcia sadtong 1959 ang Layi nga Anti-Subersyon agud upangan ang liwat nga pagbangon sang kahublagan sang mangunguma kag sang

rebolusyon.

Nagluntad ang paltik nga mga programa sa resetolment sa idalom sang mga rehimeng Quirino kag Magsaysay. Ginpaduging ang pagpangayaw sang mga mangunguma sa mga prontera agud pakalmahon ang pag-alsa nila kag tabunan ang pagpanglanggab sang duta sang mga manughimulos. Sa pagkadamo sang mga programa nga ini, waay sang bisan gamay nga benepisyo sa mga mangunguma nga waay sang duta. Ginpabay-an sila sang gubyrno kag nangin biktima sang pagpanghimulos sang mga agalon nga mayduta.

Sadtong 1955, ginpalig-on ni Magsaysay ang Layi sa Reporma sa Duta. Suno sini, igapanagtag ang mga kadutaan nga sobra sa tatlo ka gatos (300) ka ektarya kon ginapanag-iyahan sang mga indibidwal, kag sobra sa anom ka gatos (600) ka ektarya kon ginapanag-iyahan sang mga korporasyon. Waay sang ginpadulungan ang layi nga ini.

Ginpabugal sadtong 1963 sang papet nga presidente nga si Macapagal ang Kodigo sa Reporma sa Duta Agrikultural. Gintalana sini nga sitenta'y singko (75) ka ektarya ang maksimum nga kalaparon sang duta nga magapabilin nga panag-iyahan sang isa ka agalon nga mayduta. Madamo ang ginpain sang layi nga ini. Maluwas pa, gintalana sini ang tuman kataas nga bayad sa duta. Gindilian sang layi ang sistema nga pagpangagsa. Apang ginbaylo diri ang sistema sang patud nga arkila sa duta nga 25 porsyento sang kinaandan nga tuigan nga ani. Wala man sang nahimo ang layi nga ini agud hatagan sang solusyon ang problema sang mga mangunguma.

K. Ngaa rekisito ang rebolusyong agraryo sa pagtukod sang demokratiko nga gahum pangpulitika kag pagsulong sang armado nga paghimakas?

Katuyuan sang rebolusyong agraryo ang pagdugmok sa gahum sang agalon nga mayduta sa kaumhan, pagkumpiska sa duta nila kag ang libre nga pagpanagtag sini sa masang mangunguma. Katuyuan man sini ang pagpauswag sang kooperasyon kag produksyon sa kaumhan kag ang pagpaayo sang kundisyon sa pagtrabaho kag pagpangabuhi sang mamumugon sa uma.

Sa sini, paagi lamang sa rebolusyong agraryo mahimo mamobilisa ang higante nga kusog sang masang mangunguma agud maagaw nila ang gahum sa ekonomya kag pulitika halin sa agalon nga mayduta. Paagi sa rebolusyong agraryo mahugpong ang sandigan nga alyansa sang sahi nga proletaryado kag mangunguma.

Rebolusyonaryo nga kakahas ang sabat sa kontra-rebolusyonaryo nga kalakasan nga ginagamit sang sahi nga agalon nga mayduta agud ipabilin ang ila paghari sa masang mangunguma. Gani kinahanglan nga maglunsar sang armado nga pahimakas agud waskon ang reaksyunaryo nga armadong pwersa nga nagapangapin sa interes sang mga agalon nga mayduta kag mapukan ang gahum sang sahing agalon nga mayduta sa kaumhan.

Mabilog lamang ang mga pangunahon nga armadong grupo sang rebolusyong Pilipino sa paglunsar sang inaway sang mangunguma. Gani sa sahi nga

kasaysayan ang pag-atras-abante kag kahuyangan sang pungsudnon nga burgesya sa pagsulong sang demokratiko nga handum sang sahing mangunguma bangud sang duna nila nga kaangtanan sa sahi nga agalon nga mayduta kag interes sa ginapanag-iyahan nga kadutaan nga kinaandan ginagamit nila nga kolateral sa ila mga negosyo.

Paagi sa demokratiko nga rebolusyon sang banwa makatan-aw sa sosyalista nga palaabuton ang masang mangunguma agud lubos nga dulaon ang mga kundisyon nga liwat makapanumbalik ang monopolyo sa duta sang pila lang ka agalon nga mayduta.

B. Ngaa kinahanglan tukuron ang demokratiko nga gahum pangpulitika sa kaumhan agud mapasulong ang kalubaran sa problema sa duta sang masang mangunguma?

Kinahanglan hulu-halintang nga tukuron ang demokratiko nga gahum pangpulitika sa kaumhan. Nagakahulugan ini sang pagbilog sang antipyudal nga pwera sang imol kag nahanunga nga mangunguma kag mamumugon sa uma, pagtukod sang hangaway sang banwa kag pagtukod sang demokratiko nga guberno sang banwa halin sa lebel sang baryo pasaka, sa idalom sang pagpamuno sang sahi nga poletaryado.

Nakasandig sa demokratiko nga rebolusyonaryo nga kusog ang hulu-halintang nga pagpukan sa gahum sang mga agalon nga mayduta, pagpahuyang sa gahum sang imperyalismong US kag mga lokal nga nahagaring sahi sa bilog nga pungsod.

Dugang pa, gin-imponer sang rehimeng Macapagal ang polisiya nga dekontrol nga nagpatibusok sa presyo sang produkto sang mangunguma. Ginpalapad man ang mga talamnan para sa eksport.

2. Ang mga kontra-mangunguma nga polisiya, programa kag krimen sang pasista nga diktadurang Marcos.

Gin-imponer ang paghari nga militar agud tapnaon ang madasig nga pagbaskog sang rebolusyonaryong kahublagaan kag pangapinan ang interes sang imperyalismong US, dalagku nga burgesya komprador kag agalon nga mayduta. Nagsabwag sang kakugmat ang pasista nga armadong pwera sini kag lubos kabangis nga nanglupig sa kinamatarung sang pumuluyo agud luwason ang nagahari nga sistema.

Kadungan sa deklarasyon sang Layi Militar sadtong Septyembre 1972, ginproklamar ni Marcos ang bilog nga pungsod nga sakop sang reporma sa duta. Gindeklarar ang mga Dekreto Presidensyal No.2 kag 27 nga nag-unod sang paltik nga reporma sa duta. Humayan kag maisan lamang ang sakop. Dayon nga ginpwera ang mga apat ka milyon ka ektarya nga ginatamnan sang lubi, tubo, tabako kag iban pa. Indi man sakop ang mga humayan kag maisan nga mas gamay sa pito ka ektarya.

Kinahanglan nga baklon sang agsador ang duta sa mataas nga presyo nga katumbas sang duha kag tunga (2 1/2) ka pilo sang kinaandan nga tuigan nga ani. Ukon indi gani, arkilahan (mamumuwis) niya sa natalana

nga tuigan nga arkila nga katumbas sang beynte-singko porsyento (25%) sang kinaandan nga tuigan nga ani. Ginpasakbat sa "nagaarkila" ("namumuwisang") ang tanan nga gastos sa produksyon kag obligado siya nga bayaran ang natalana nga arkila sa duta anuman ang resulta sang patubas.

Pila lang ka mangunguma ang nahatagan sang *CLT* (*certificate of land transfer*). Indi ini titulo sa duta kundi isa ka waay kapuslanan nga papel nga nagasiling nga pwede baklon sang mga mangunguma ang duta sang agalon nga mayduta sa pamaagi nga gintalana sang gubyrno. Madamo ang gintalana nga rekisitos para mapaidalom sa programa. Obligado ang mangunguma nga magpatapu sa *Samahang Nayon* nga isa ka paltik nga kooperatiba, magtanum sang *certified seeds* kag maggamit sang abono kag pestisidyo nga kemikal agud makapangutang sa *Masagana 99*. Tuman kadamo sang balayran sa pagsulod sa *Samahang Nayon* kag mataas katama ang interes sa utang. Sa ulihi, ang mga agalon nga mayduta kag korporasyon nga agribisnes ang nanginpulos sa mga programa nga ini.

Gintukod sang pasista nga rehimen ang mga monopolyo sa industriya sang lubi, kalamay kag tabako. Nag-imponer sang bag-o nga mga buhis kag ginkontrol ang eksport-import kag ang pagproseso sang mga ini. Gingamit ang pondo sang mangunguma bilang kapital sang dalagku nga bangko nga kontrolado sang rehimen.

Sa sugo sang imperyalismong US, aktibo nga ginduso sang diktadura ang "*Green Revolution*" nga isa ka padihot sa kalibutan agud hugton ang kontrol sini sa agrikultura. Ginsakdag sini ang paggamit sang mga binhi

agrario kag magtukod sang mga rebolusyonaryong base.

Samtang ginatigayon ang rebolusyonaryo nga paghimakas para sa duta bilang pamaagi sa pagpatuman sang pangunahon nga demokratiko nga kaundan sang rebolusyon nga Pilipino, matuman man ang sentral nga katungdanan sang bilog nga pungsudnon nga rebolusyonaryong kahublagan nga agawon kag konsolidahon ang gahum pangpulitika.

Paagi sa demokratiko nga rebolusyon sang banwa mahimo mapukan kag matapos ang kontrol kag dominasyon sang imperyalismong US sa pungsod nga pangunahon manugsakdag sang pyudalismo kag nagapangin-pulos sa atrasado nga kahimtangan sang ekonomya sang Pilipinas.

Paagi sa demokratiko nga rebolusyon sang banwa lamang mapukan ang paghari sang dalagku nga burgesya komprador nga pangunahon nga kahimbon sang imperyalismo kag mga agalon nga mayduta sa pagpabilin sang atrasado kag dominado nga kahimtangan sang pungsod kag pumuluyong Pilipino.

Paagi sa demokratiko nga rebolusyon sang banwa mapat-ud nga mangin lubos ang pagsakdag sa paghimakas para sa duta sang masang mangunguma bangud ara ini sa idalom sang pagpamuno sang sahing proletaryado paagi sa Partido sini, ang Partido Komunista sang Pilipinas. Ang proletaryado ang solo nga sahi nga yara sa pusisyon nga lubos nga mapamunuan kag sakdagon ang interes sang masang mangunguma para sa duta. Ginhayag na sang

napauswag nga mga binhi, tanum kag sapat kag iban pa nga sa kinaandan rehistrado nga ginapang-iyahan sang mga korporasyon nga multinasyunal. Bunga sini, kinahanglan anay nga baklon sa ila ang bag-o nga binhi sang tanum ukon ang breeder sang bag-o nga sapat antes magtanum ukon magpalais.

- 4) *Pagkuha sang nabilin nga mga restriksyon sa pagpangapital sa akwakultura. Ginaganyat ang pagsulod sang mga korporasyon nga multinasyunal kag dalagku nga agalon nga mayduta sa produksyon para sa eksport sang hipon, lukon, tuna kag gulaman. Pagatabugon ang magagmay nga mangingisda sa ila palangisdaan kag pagakuhaan sang kinamatarung nga magbenepisyo sa manggad sang dagat.*

III. Demokratiko nga rebolusyon sang banwa ang makalubad sa problema sa duta sang masang mangunguma kag kalakip nga pyudal kag malapyudal nga pagpanghimulos sa ila.

A. Ngaa demokratiko nga rebolusyon sang banwa ang solusyon sa problema sa duta sang masang mangunguma?

Demokratiko nga rebolusyon sang banwa lamang ang solo nga husto nga solusyon sa problema sa duta sang masang mangunguma. Waay sang solusyon sa problema sang mangunguma kundi ang maglunsar sang armadong paghimakas, magtigayon sang rebolusyong

nga *High Yielding Varieties* ukon *HYV* nga mahakog sa abono kag pestisidyo nga kemikal kag iban pa nga produkto kag teknolohiya nga lunsay kontrolado sang mga imperyalista.

Madamo nga mangunguma, imol nga setler kag pungsudnon nga minorya ang gin-agawan sang duta sa lain-lain nga pamaagi. Ginpalapad ang mga plantasyon nga ginatamnan sang mga pananum para sa eksport ilabi na sang lubi kag saging. Gingamit ang mga operasyon militar kag proyekto nga imprastruktura (pareho sang dam, tulay, karsada) sa waay-hawid nga pagpanglanggab sang duta sang mga mangunguma, imol nga setler kag pungsudnon nga minorya. Gintugutan ang dalagku nga korporsyon sa industriya nga magsulod sa produksyon sang humay kag mais.

Nagtibusok ang ekonomya sang waay-tupong sa nagligad kag labi nga nahalitan ang palangabuhian sang masang mangunguma kag sang bug-os nga pumuluyo.

3. *Ginpadayaon sang rehimeng Aquino ang mga kontra-mangunguma nga polisiya, programa kag mga krimen sang pasista nga diktadurang Marcos.*

a. Ang paltik nga reporma sa duta sang rehimeng Aquino

Ang *Comprehensive Agrarian Reform Program (CARP)* amo ang programa sa paltik nga reporma sa duta sang rehimeng Aquino nga ginproklamar sadtong Hulyo 1987. Sakop kuno sang *CARP* ang tanan nga pribado kag publiko nga duta agrikultural kag ang iban pa nga kadutaan publiko nga nagakaangay sa

agrikultura. Gindeklarar nga katuyuan ang "pagkuha sang daku nga lang-at sa tunga sang mga manggaranon kag imol kag gabuton ang ugat sang beynte ka tuig nga komunistang insurhensya". Isa ini ka engrande nga pagpaniplang nga nagatuyo nga paluyahon ang kahublagan sang mangunguma kag ang pungsudnon-demokratiko nga rebolusyon.

Ginpalig-on ini bilang *Comprehensive Agrarian Reform Law (CARL)* ukon RA 6657. Suno diri lima ka ektarya ang mabilin sa mga agalon nga mayduta kag iban nga nagapanag-iya. Tig-tatlo ka ektarya naman ang magakadto sa direkta nila nga mga erederero nga may edad 15 pasaka kag magabungkag sang duta. Ginpwera dayon ang mga nagapanag-iya sang 10 ektarya panubo. Sa pihak nga bahin, sa mga kadutaan nga may takos nga halin 24 tubtub sa 50 ektarya, 24 ektarya ang mabilin sa agalon nga mayduta ukon nagapanag-iya sang duta.

May tatlo ka halintang sa pagpatuman sang programa. Igapatuman ang una kag ikaduha nga halintang halin 1988-1992. Sa una, sakop ang tanan nga abandonado kag wala ginauma nga duta, yadtong boluntaryo nga ginabaligya kag mga naremate nga kadutaan publiko nga nagakaangay sa agrikultura. Pagabaklon kag igapanagtag sang gubyerno ang mga kadutaan nga ini. Sa ikaduha, sakop ang duta nga publiko nga pwede ibaligya, gamiton kag bungkgagon. Sakop man ang mga kadutaan pribado nga masobra sa singkwenta (50) ektarya. Sakop sang ikatlo nga halintang ang iban pa nga pribado nga duta agrikultural halin 24 tubtub sa 50 ektarya nga ang mabilin nga duta sa agalon nga mayduta ukon nagapanag-iya amo ang

soberanya sang pungsod kag ang kinamatarung sini nga magdesisyon sa kaugalingon.

Malala nga pagapabudlayan ang masang mangunguma sang mga kasugtanan sa *GATT* pareho sang masunod:

- 1) *Lubos nga liberalisasyon sang importasyon ukon pagkuha sang nabilin nga restriksyon nga nagaprotekta sa lokal nga mga produkto agrikultural. Magabungga ini sang pagdagsa sang imported nga mga produkto nga indi masarangan kumpitensyahan sang lokal nga mga produkto.*
- 2) *Pagtalikod sang gubyerno sa responsibilidad nga maghatag suporta sa agrikultura pareho sang mga subsidyo sa humay kag mais, pestisidyo kag iban pa, kag mga serbisyo pareho sang irigasyon kag pautang. Kabahin ini sang mga polisiya sang deregulasyon kag pribatisasyon nga gina-imponer sang *GATT*. Gani mas madalom nga ginaduso ang mga mangunguma sa pagpanghimulos kag pagpang-ipit sang mga agalon nga mayduta kag dalagku nga burges-komprador.*
- 3) *Pagpalapad sang sakop sang Mga Kinamatarung sa Intelektwal nga Propyedad (IPR ukon Intellectual Property Rights) sa dagway sang patent, copyright kag trademark. Ini ang kinamatarung sa eksklusibo nga produksyon, pagkopya, pagbaligya, paggamit kag pagpauswag sang rehistrado nga mga bagay kag proseso. Sakop sini bisan ang bag-o nga madiskubre ukon*

Ang *GATT* amo ang serye sang mga "kasugtanan" sa baligyaanay nga nagasakop sang kapin sa isa ka gatos ka pungsod ukon nubenta porsyento (90%) sang baligyaanay sa kalibutan. Ang *WTO* ang gintukod nga organisasyon sang mga pungsod nga nagapaidalom sa *GATT*. Mekanismo ini sang gamhanan nga mga pungsod nga imperyalista agud maimponer sa magagmay kag maluya nga mga pungsod ang luyag nila nga areglo sa baligyaanay.

Sa pinakaulihi nga "kasugtanan" nga ginratipika sadtong 1994, ginduso sang US kag iban pa nga imperyalista nga gahum ang "hilway nga baligyaanay" nga kuno makapaayo sa tanan. Sa kamatuoran, ginaobligang sini ang magagmay nga pungsod pareho sang Pilipinas nga bungkagon ang anuman nga nagapabilin nila nga proteksyon kontra sa pagsulod sang dumuluong nga mga produkto kag kontrol sa ekonomya, ilabi na sa agrikultura. Halimbawa sang mga proteksyon nga ini amo ang mga taripa sa dumuluong nga import, subsidyo sa agrikultura kag iban pa nga produkto nga pang-eksport kag ang kontrol sang gubyrno sa lain-lain nga aspeto sang ekonomya pareho sang pinansya, sulhanay kag mga serbisyo pangkatilingban.

Maathag nga ginapakita sang halos isa ka siglo nga inagihan sang Pilipinas kon ano ang resulta sang "hilway" nga pagpakig-negosyo sa US kag iban pa nga imperyalista. Mahigot ang ekonomya sang pungsod sa kolonyal nga baligyaanay, malubong sa utang sa mga dumuluong kag indi makahaw-as ang pumuluyo sa kamunoy sang kaimulon tuga sang pagpanghimulos kag pagpamigos sang dumuluong. Ginalapakan ang

24 ektarya. Dapat gin-umpisahan ini sadtong 1994.

Nakabase sa deklarasyon sang agalon nga mayduta kon pila ang bili sang iya nga duta. Pagabayaran sang gubyrno ang makasugtan nila nga presyo kag ini ang magabaligya sa benepisyaryo. Sa sulod sang 30 ka tuig, magabayad ang benepisyaryo sang alalangay nga amortisasyon. May anom ka porsyento (6%) nga saka sa bili sang duta kada tuig. Ginpasiguro sa probisyon nga ini nga indi masarangan sang kinaandan nga mangunguma ang tuman kataas nga presyo sang duta. Madamo nga duta ang ginpwera sa simple nga kabangdanan nga indi maghisugot ang gubyrno kag agalon nga mayduta sa presyo. Nahimo nga raket lamang sang mga agalon nga mayduta kag mga kahimbon nila sa DAR ang boluntaryo nga pagbaligya sang duta. Ginbaligya sa mataas nga presyo ang pigaw nga klase sang duta nga gusto i-dispatsa sang mga agalon nga mayduta.

Ginpalusot sang *CARL* ang linibo ka dalagku nga plantasyon kag asyenda pareho sang Hacienda Luisita nga ginapanag-iyahan sang pamilya ni Aquino. Gani waay sang mamumugon sa uma nga nabugayan sang duta. Ginatalanaan ang mga asyenda ukon koporasyon nga may tuigan nga kita nga masobra sa isa ka milyon ka pisos (P1,000,000) nga magtigana sang duha kag tunga ka porsyento (2.5%) sini agud dugangan ang sweldo sang mga mamumugon sa uma. Apang may kundisyon nga indi paga-obligaron ang pagdugang sang sobra sa syen porsyento (100%) sang tuigan nga suhol. Isa pa ka maniobra ang ginatawag nga "*stock transfer scheme*" ukon ang pakuno-kuno nga paghatag sa mga mamumugon sa uma sang tatlo ka porsyento (3%) sang

kabilugan nga istak (sapi).

Gilayon nga labing ginpalus-aw ang *CARL* sang mga amyenda kag iban pa nga layi sang Kongreso. Ginpwera sa sakop sini ang masunod:

1) *mga apat ka milyon ka ektarya sang mga asyenda kag korporado nga ulumhan nga ginatamnan sang mga pananum nga pang-eksport kag mga manukan, rantso kag palaisdaan, sa una nga napulo ka tuig sang programa;*

2) *mga ginsikwester nga duta nga may halambalanon pa sa husgado; kag*

3) *mga kadutaan nga ginreklasipikar sang lokal nga gubyrno (probinsya kag munisipalidad) bisan yadtong naka-CLT na.*

Sa gulpe nga paglantaw daw daku ang singkwenta bilyones pisos (P50,000,000,000) nga gintigana sa programa. Sa kamatuoran, gamay ini kag waay sang sigurado nga makuhaan. Nagadepende ini sa pagbaligya sang propyedad sang gubyrno kag sa pagtipon sang pondo halin sa ginsikwester nga propyedad kag kinawatan nga manggad sang mga Marcos.

Sa anom ka tuig nga pagpungko sang rehimeng Aquino, ginpabugal sini ang pagpanagtag sang 293,427 ektarya sa 172,556 mangunguma. Nagsobra lang ini sang gamay sa duha ka porsyento (2%) sang kabilugan nga pribado nga duta agrikultural kag duha ka porsyento (2%) lang sang kabilugan nga walo kag tunga ka milyon

na lamang ang gintigana.

8) *Sadtong 1994, naglab-ot na sa beynte dos ka libo nga mangunguma sa may 32,000 ektarya nga ulumhan ang ginbawian sang CLOA kag CLT sang gubyrno. Nagalab-ot naman sang 118,000 ektarya ang ginapaidalom sa reklasipikasyon sang mga gubyrno lokal.*

Sa baylo nga mahatagan sang duta ang mga mangunguma, ginahatagan-dalan sang *Philippines 2000* ang wala-hawid nga pagpanglanggab sang duta halin sa masang mangunguma kag ang madasig nga rekonsentrasyon sini sa kamot sang pila lang ka agalon nga mayduta, dalagku nga burges-komprador kag dumuluong. Sa baylo nga pataason ang pangabuhian sang mangunguma kag sang bilog nga pumuluyo, ginapasingki sini ang pagpanghimulos kag pagpamigos sa ila kag ginapadaku ang benepisyong mga nagaharing sahi.

Bilang pakunswelo, nagatalana na lamang sang tig-duha ka baryo kada kongresyunal nga distrito nga pagatawgon nga *Agrarian Reform Communities (ARC)*. Apang indi man pwede nga panag-iyahan sang mangunguma ang mga kadutaan nga sakop sang *ARC*. Ginapatuman diri ang sistema sang pat-ud nga arkila (buwisan) kag ginaganyat ang pagpananum sang mga tanum nga pang-eksport. Ang ginapabugal nga mga proyekto para sa suporta nga serbisyo sa mga *ARC* sa sandigan, suporta para sa mga agalon nga mayduta.

b. Ang pagsulod sang Pilipinas sa GATT kag WTO

kag turismo ang mga ulumhan.

5) *Ginasapribado ang malapad nga mga kadutaan pangpubliko.*

Ginpalig-on ang:

* Fishpond Lease Agreement (FLA) - pwede nga arkilahan sang pribado nga mga korporasyon (lokal kag dumuluong) ang mga baybayon kag katunggan agud himuon nga palaisdaan kag punungan sang lukon.

* Integrated Forest Management Agreement (IFMA) - paghatag kinamatarung sa pribado nga mga korporasyon (lokal kag dumuluong) nga himuon plantasyon sang kahoy para sa tabla ang mga erya sang reporestasyon.

* Mining Act (RA 7942) - nagahatag pahanugot kag insentibo agud panag-iyahan sang mga dumuluong ang duta nga sakop sang ila nga minahan.

6) *Mapahalín sa trabaho ang madamo nga mamumugon sa uma sa tubuhan sa pagsulod sang moderno nga makinarya base sa proyekto nga Sugar 2000.*

7) *Labi nga ginpagamay ang pondo sang CARP. Sadtong 1994 masobra walo ka bilyon ka pisan ini kag sadtong 1995 masobra sa apat ka bilyon*

(8,500,000) nga mangunguma kag mamumugon sa uma nga dapat mabugayan.

Apang ginahimutig ini sang kongkreto nga pagpanayasad. Nagagwa nga kagulangan, duta nga mineral nga kwari kag minahan, kag may mga suba pa, patyo kag kabanglidan sang bukid, ang pila ka libo ka ektarya nga nasakop kuno sa Naaminhan nga Mindanao. Indi man matuod nga may 146,000 ektarya nga napanagtag sa Nabagatnan-nakatundan nga Mindanao, Sentral Luzon kag Lambak sang Cagayan bangud may natabo nga doble nga rehistrasyon kag pagpahayag.

Maluwas pa, nagpanghatag ang papet nga rehimen sang mga *Certificate of Land Ownership Award (CLOA)* nga sertipiko kuno nga ginapanag-iyahan ang duta. Palagwaon lamang ini agud pahabukon ang isip sang nahatagan sang duta sa kahimtangan nga indi pa kumpleto ang bayad diri. Indi pwede magamit ang *CLOA* bilang kolateral sa bangko kag gindeklarar sang Korte Suprema nga indi ini ligal nga titulo.

b. Ang total war sang rehimeng Aquino isa ka daku nga krimen kontra sa rebolusyonaryong kahublagan kag kontra sa masang mangunguma.

Kadungan sang pagpaniplang ginlunsar ang *total war* kontra sa pumuluyo. Ginlunsar ang mga kampanyang militar nga pinakadaku, pinakabrutal kag pinakakomprehensibo sa kasaysayan sang Pilipinas pagkatapos sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon.

Nagpanghalit ang mga pasistang tropa sa

kaumhan kag kasyudaran. Linibo nga mangunguma ang gindakop, gintortyur kag ginpatay. Milyon man ang pilit nga ginpa-ebakwet. Biktima sila sang pagpangbomba, pagpangsunog, pagpangawat kag iban pa nga pagpang-abuso sang mga pasista. Tuman nga dislokasyon sa pangabuhian, gutom kag balatian ang gintuga sang mga kampanyang militar. Ginamit sang mga agalon nga mayduta ang mga operasyon kag tropa militar agud magpanglanggab sang duta kag pangapinan ang ila nga gahum.

4. Ginsakdag kag ginpalala pa sang rehimeng Ramos ang mga polisiya, programa kag krimen nga kontra-mangunguma

Baraghal nga kontra-mangunguma nga mga tikang ang ginapatuman sang rehimeng Ramos. Wala sa prayoridad sini ang paltik nga reporma sa duta bisan bilang paniplang lamang. Sa idalom sang paltik nga programa nga pang-kauswagan nga *Philippines 2000* kag sa pagsulod sa *General Agreement on Tariff and Trade/World Trade Organization (GATT/WTO)*, halos wala na sang nabilin sa *CARL*.

a. Ang programa nga *Philippines 2000* sang rehimeng Ramos

Sa idalom sang programa nga *Philippines 2000*:

- 1) Magatibusok ang produksyon sang mga pagkaon nga lamigas pareho sang humay kag mais kag magasaka ang presyo sang mga ini. Suno sa *High Value Crops Production Act (RA 7900)* igawarik sa pagpananum sang "high value export

crops" pareho sang goma, bulak, asparagus kag algodong ang 3,100,000 halin sa 5,000,000 ektarya nga humayan kag maisan. Gilayon nga mapwera ang mga ini sa sakop sang CARL. Ang pila ka milyon nga mangunguma nga direkta nga masakop sini madulaan sang ulumhan ukon indigani maggaagi sang labi nga pagpanghimulos sang dalagku nga komprador kag usurero.

- 2) Sa idalom sang RA 7881 lubos na nga igapwera sa sakop sang CARL ang mga asyenda kag korporado nga ulumhan para sa eksport nga pananum, ang mga palaisdaan, punungan, manukan, babuyan, mga rantso kag iban pa. Masobra sa 2.8 milyon ka ektarya ang gilayon mapwera. Bisan ang malapad nga kadutaan sang Simbahan sa gwa na sang sakop sang programa. Kag may ara pa nga 20 ka hagna nga layi sa Kongreso nga magabuhin sang mga kadutaan nga sakop sang CARP lakip ang bilog nga Mindanao.
- 3) Ginpwera sa CARL ang mga kadutaan nga ginaarkilahan sang mga dumuluong nga kapitalista. Ginahatagan sila sang *Investors' Lease Act (RA 7652)* sang kinamatarung nga makaarkila sang duta sa Pilipinas sang tubtub 75 ka tuig.
- 4) Naglapad ang kadutaan nga ginpwera sa CARL kag madamo ang ginpahalina nga mangunguma bunga sang malapnagon nga land use conversions (LUCs). Ginatransporma sa gamit industriyal, komersyal, residensyal (subdibisyon)